

Leto XVI.

Številka 11. in 12.

SLOVENSKI PRAVNIK.

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani.

Odgovorni urednik:

D^r. **DANILO MAJARON.**

V LJUBLJANI.

Natisnila „Narodna Tiskarna“.

1900.

VSEBINA.

1. <i>K. W.</i> : Pravni značaj zahtev, pristojećih zakonskemu drugu po smislu §-a 757. obč. drž. zak.	305
2. <i>Dr. I. Robida</i> : Degeneracija in alkoholna psihoza	310
3. <i>W.</i> : Kako je tolmačiti določila zakona z dne 16. januarja 1896, št. 89 drž. zak. de 1897?	325
4. <i>Dr. Dane Marinić</i> : Mala fides stečnika, napose dostalca	333
5. Iz pravosodne prakse. Civilno pravo.	
a) Če je posojilo med zakonskima neveljavno, ker se ni bil napravil notarski akt, dá se valuta po §-u 1431. obč. drž. zak. kondicirati. — Priznanje pravno obstoječe terjatve ne spada med pravna dejanja, ki se dajo izven konkurza izpodbijati. — K uporabi §-a 489. c. pr. r.	339
b) Vožnja po služočem zemljišči, ki ni neobhodno potrebna, more ustanoviti razžirjenje vozne služnosti (§ 484. o. d. z.)	349
c) Kako je pri razdelbi največjega ponudka vpoštovati denarno terjetev, kateri je odstopljena prednost pred vknjiženim prevžitkom?	356
d) Zvršilo s prisilno osnovo zastavne pravice po vknjižbi zastavne pravice za zapale obresti kake hipoteke je vknjižiti brez pripombe »v vrstnem redu s terjatvijo na glavnici«	357
Kazensko pravo.	
a) Obnova postopanja po §-u 362. kaz. pr. reda, če se izgubi kazenski akt	359
b) Tudi v civilnosodnem postopanju more priča neresnične navedbe nekaznivo preklicati le do formalnega zaključka svojega zaslišanja (prim. § 343. civ. pr. r.); poznejšnji preklic je ne oprošča jamstva, utemeljenega v §-u 199a. kaz. z.	360
c) Subjekt pregreška po §-u 45. vojn. zak. od 11. aprila 1889, drž. zak. št. 41, je lahko tudi vojni zavezanec, ki je radi telesnih hib nesposoben za vsako vojaško službo	362
6. Izpred upravnega sodišča.	
Davčnemu zavezancu je naznaniti razloge, t. j. konkretne okolnosti, ki povzročujejo pomisleke proti pravilnosti in popolnosti njegove napovedi	363
7. Književna poročila	365
8. Razne vesti	366
9. Vabilo na naročbo in sodelovanje	368

Slovenski Pravniki.

Leto XVI. V Ljubljani, 15. novembra 1900. Štev. 11. in 12.

Pravni značaj zahtev, pristoječih zakonskemu drugu po smislu §-a 757. obč. drž. zak.

Čuditi se moramo, da niti učeni pravniki, niti praktični juristi niso jednakega mnenja o tako važnem in za vsakdanje življenje pomenljivem vprašanji, katero smo postavili na čelo nastopnega članka.

Ako gledamo na sistem našega, že blizo 90 let veljavnega obč. drž. zakonika, takoj zapazimo, da je § 757. uvrščen v 13. poglavje tega zakonika in da stoji nad njim marginalna rubrika »zakonita dedna pravica zakonskih«, in to nas bi utegnilo v prvem hipu dovesti do mnenja, da gre v §-u 757. obč. drž. zak. za dedne pravice, koje podeljuje zakon preživečemu zakonskemu drugu. Potrebno je pa, da zasledujemo pravni pomen teh pravic po zgodovinskih virih.

Dedna pravica preživečega zakonskega druga se je po starem Justinianu (nov. 53. cap. 6, in nov. 117. cap. 5) tako ustanovila, da je oni vdovi, ki še nič ni dobila in je uboga, pristojala glede premoženja njenega imovitega moža navadno le pravica do četrtega dela zapuščine in to bodisi v konkurenci z otroci, bodisi z drugimi moževimi sorodniki. Dobila je vdova, če je v konkurenco stopila z otroci v večjem številu od dveh, (s tremi ali več), jednak delež, takozvano »virilno porcijo«, tako da je od tega deleža sprejela, ako so postali bili njeni lastni otroci, dosmrtni vžitek (»Fruchtgenuss«), drugače pa popolno lastnino.

Čisto drugače se je dedna pravica zakonskih določila po nemškem običajnem pravu in po mnogovrstnih statutarnih naredbah, katere so na to merile, da se navedeno nemško pravo utrdi. Osobito v Avstriji je obveljalo načelo, da je dobil preživeči zakonski samo to, kar mu je bilo vsled ženitvenega pisma že namenjeno za slučaj smrti, sicer pa mu ni šla ni-

kaka dedna pravica do premoženja umrlega zakonskega druga. Že drugače se je stvar uredila izven testamenta po dedno-pravnem redu z dne 28. maja 1729 (Codex austr. Supp. I. st. 952). Glasom §-a 4., naslov 14 nav. reda (Erbrechtsordnung) zadobil je preživeči zakonski, če je do smrti vstrajal v zakonski ljubezni in zvestobi in če ni bilo krvnih sorodnikov, celo zapuščino zamrlega zakonskega druga; ako so pa ostali k dedovanju sposobni sorodniki, razlikovalo se je, ali so bili to otroci zapustnikov ali drugi sorodniki; v zadnjem slučaju dobil je zakonski, ako ni imel toliko, da bi se pošteno preživil in ako je bil zamrli zakonski drug imovit, četrtino zapuščine v popolno last; v prvem slučaju pa je dobil, ako je ostalo troje otrok ali manj, četrti del, ako pa je ostalo več otrok, jednak delež z otroci, vendar ne v popolno last, ki je ostala otrokom, nego le v dosmrtni vžitek.

Le-te določbe so se večinoma vsprejele tudi pozneje v najvišji patent z dne 11. maja 1786 zb. pr. zak. št. 548 in se uveljavile v splošni prid državljanov v vseh nemških dednih pokrajinah in neomejeno na stanove. Glasom §-a 24. nav. patenta je pristojal preživečemu zakonskemu, ne da bi se razlikovalo, ima li kaj premoženja ali ne, dokler ni drugič v zakon stopil, za slučaj, kedar je ostala trojica otrok ali več, od zapuščine za potrebno preživilo jednak delež za vžitek z otroci (»mit jedem Kinde gleicher Genusstheil«); ako pa ni bilo otrok ali jih je bilo manj, kakor troje, pripadal mu je vžitek četrtine zapuščinskega premoženja.

Zapadni galicijski zakonik (»westgaliz. Gesetzbuch«) je zopet pri navedenih določbah marsikaj spremenil. Izločilo se je namreč določilo, da izgubi zakonski dedne pravice, ako z nova v zakon stopi; dalje se je zakonskemu, ako je tekmoval z drugimi sorodniki in ne z otroci zamrlega, pripoznala neomejena lastnina do četrtine zapuščine (kakor v patentu iz leta 1720.), in ako so zaostali otroci ne glede na njih število, dobil je z vsakim otrokom jednak dedni delež v dosmrtni užitek. — Iz vsega tega se je končno izcimil § 757. našega obč. drž. zakonika in obveljalo je staro načelo, da preživečemu zakonskemu, ako tekmuje z otroci zapustnikovimi, ne pristojata lastninska pravica,

ampak le dosmrtni vžitek njegovega dednega deleža. Sicer pa je naš zakon zopet sprejel določbe starih zakonitih predpisov iz let 1720 in 1786, namreč, da dobi zakonski k večjemu četrtno zapuščine; ako pa preostaje trojica otrok ali več, dobi takozvano »portio virilis«, jednak delež z otroci, jednak delež za vžitek (»einen mit jedem Kinde gleichen Genusstheil«).

Najvišje sodišče je opetovano razsodilo, da pravica zakonskega druga po §-u 757. obč. drž. zak. ni dedna pravica (glej Glaser-Unger št. 7388, 5703, 3575 in 2445). Z razsodbo z dne 13. novembra 1894 št. 6395 (»Jur. Bl.« št. 3 ex 1895) je isti sodni dvor izrekel pravno mnenje, da je užitek alikvotnega dela zapuščine, ki je preživečemu zakonskemu v §-u 757. obč. drž. zak. odkazan, naturalni vžitek (»Naturalfruchtgenuss«), nikakor pa ne pravica, dobivati obresti od vrednosti dotičnih zapuščinskih deležev.

Tako pridemo do prepirnega vprašanja, je li omenjeni delež ostalega zakonskega druga, kakoršnega ima v mislih § 757., smatrati za volilo ali za dedni delež? V podporo prvega mnenja se nekateri pravniki sklicujejo na zakonite pojme v §§-ih 532. in 535. obč. drž. zak., kajti dedno pravo (»Erbrecht«) vsebuje izključljivo pravico, da dedič zamore v posest vzeti vso zapuščino ali nje delež, ki je glede na celoto določen, dočim je golo volilo ustanovljeno, če se prepusti komu kaka posamezna stvar, svota ali pravica, torej tudi »pravica za užitek« bodisi na določeni stvari, bodisi na alikvotnem delu zapuščine. Za volilo smatrajo to pravico po §-u 757. obč. drž. zak. tudi Unger (»Erbrecht« št. 146, opom. 11), dalje Kirchstetter (str. 393 in opom. 4) in Larcher v (»Ger. Halle« str. 39—43. ex 1883). Druzega mnenja je Stubenrauch (v 7. izdaji I. str. 976. opom. 1), ki se upira na besedilo gori navedenega patenta iz l. 1720. in 1786. ter še posebno na to, da je § 757. uvrščen v poglavje z napisom »o zakonitem dednem nasledstvu« in pod marg. rubriko »zakonita dedna pravica zakonskega druga« in da tudi §-a 1258. in 1266. obč. drž. zak. govorita o »zakonitem dednem nasledstvu zakonskega druga«; dalje še navaja Stubenrauch, da je o volilih le moči govoriti, ako se nanaša na kako veljavno poslednjo voljo

(§ 647. l. c.), dočim za zakonske njih delež izvira iz zakona samega.

Pfaff-Hoffman (v komentaru II. str. 742. in naprej) smatrata v tej stvari nekakšno analogijo s fideikomisarno substitucijo in po tem mnenju je zakonskega smatrati nekakim »fiducijarnim dedičem«; fideikomisari glede tega deleža so potomci zapustnikov, ki preživijo podedujočega zakonskega druga.

Kakor že omenjeno, je najvišje sodišče različno sodilo in vprašavno razmerje večkrat smatralo za »dedno pravo«, večkrat pa tudi in sicer v novejšem času za »zakonito volilo« (»gesetzliches Legat«). Večina sodišč prve instance do sedaj ni sprejela načela, da bi izvirale pravice po §-u 757. obč. drž. zak. iz »dednega prava«; ni običajno, da bi se preživeči zakonski drug pri sodišču proglasil dedičem, a to je vendar pglavitni znak in predpogoj dedne pravice; tudi prisojilne listine se ne izdajajo zakonskim z določitvami, katere so uporabne le za dediče; navadno se v zapuščinskih zapisnikih le čita, da preživeča vdova (ali vdovec) zahteva zgol pravice po določilih §-a 757. obč. drž. zak.

Winiwarter (obč. pravo, zvezek 3, str. 314.) trdi, da se je zakonskemu drugu večinoma s tem zadovoljiti, da se njegov delež odmeri v primeri s cenilno vrednostjo zapuščine v gotovi svoti, in sklicuje se na § 784. l. c.; vendar ta paragraf razpravlja o nujnem deležu ter ima pred očmi, da se nujni dedič zoperstavlja poslednji volji zapustnikov, dočim pri upoštevanju §-a 757. l. c. o poslednji volji sploh ne more biti govora. Tudi komentator Nippel (»Erläut.«, zvezek 5. str. 37.) meni, da zakonski nikakor ne more zahtevati posameznih določenih stvari za vžitek, marveč, da mora biti zadovoljen z obrestmi v to svrhu zavarovanega kapitala; vsekakor pa pritrjuje mnenju, da ima pravico zahtevati prodajo vseh v zapuščino spadajočih predmetov, da se pokrije pristojeci mu delež. Da pa je to mnenje napačno, izhaja že iz besedila zakona, kajti zakonskemu pristoja vžitek četrtnine zapuščine (des Nachlasses) in ne »čiste zapuščine«, torej ne samo vžitek četrtnine cenilne vrednosti zapuščinskega premoženja, ampak četrtnine vseh v zapuščino spadajočih stvari

in pravic, s kratka; zakonski drug stopi v družbinsko razmerje z drugimi dediči po smislu 16. poglavja obč. drž. zak. (razsodba z dne 30. januarja 1889, Links št. 735).

Kako torej strinjati različne nazore? Po našem mnenju je naš vrli rojak profesor Kranjec pravo zadel, ko tolmači § 757. obč. drž. zak. prilično tako-le:

Preživeči zakonski ne dobi, ako konkurira s potomci zapustnikovimi, prav za prav dednega deleža (»Erbtheil«), nego le vžitni delež (»Genusstheil«) zapuščine in sicer do smrti. Ta užitni delež znesse $\frac{1}{4}$, ako ostaneta samo eden ali dva otroka, drugače pa delež (»Quote«) skupnega vžitka, ki se najde ako se premoženje razdeli po glavah otrok, kojim je še prišteti osebo ostalega zakonskega druga. Vendar te pravice zakonskega druga prav za prav niso dedne pravice, ker manjka univerzalne sukcesije; tudi niso volilo, ker se to zamore le ustanoviti po poslednji volji (§-a 535. in 647. obč. drž. zak.). Nego omenjene pravice so le plačilne obveze («Zahlungsverbindlichkeiten»), katere se že po zakonu samem kot breme držijo zapuščine. Jednaki slučajji se najdejo tudi na drugih mestih, tako v §-ih 171., 795., 796. in 1243. obč. drž. zak. Ni torej, da bi se zakonski drug priglašal kot dedič; njemu se zapuščina ne prisojuje, od njega ni moči zahtevati plačila zapuščinskih dolgov; on tudi nima pravice, dolgov za zapuščino iztirjati ali vložiti dedinske tožbe. Dedič pa mora, kakor mu zakon nalaga, pokriti razne alimentacijske tirjatve in sicer v slučaju, če nastopi dedno nasledstvo brez oporoke, mora dajati vžitek zakonskemu drugu zamrlega, ako z njegovimi otroci konkurira (§ 757. l. c.). Potemtakem tukaj ne gre za dedni delež, tudi ne za volilo, ampak za alimentacijsko zahtevo (»Alimentationsanspruch«); da se pa tej zahtevi ugodi, ni deliti dedščine, ampak le dohodke iz nje in ta delitev se vrši po §-u 840. l. c. ter sme ostali zakonski v ta namen tudi iztožiti polaganje računa (Krainz-Pfaff: 3. natis, II., str. 654).

Kranjčevemu jasnemu komentaru ni nič dodati in nič ugovarjati; vsled njegove konstrukcije odpadejo vsi dolgotrajni pomisleki, ki se nam usiljujejo pri razmotrivanju nasprotnih pravnih nazorov.

Pfaff-Hoffmanova teorija nima zakonite podlage, ker obč. drž. zakonik ne pozna še posebne, dejali bi, »ex-offo« mu namišljene fideikomisarne substitucije; k takemu pravnemu razmerju je treba poslednje volje, uprav tako, kakor tudi volilo ne nastane »ex lege«, brez volje zapustnikove. S tem je tudi pobita teorija, da bi se smele določbe §-a 757. l. c. smatrati za »legat«. Konečno pa v §-u 757. omenjene pravice tudi niso izvir dednega prava, ker manjka univerzalno nasledstvo (Krainz-Pfaff, II., str. 539.—540.), nego je za dediča moči smatrati le onega, ki ima izključno pravico, bodi si celo zapuščino ali gotovi del te celote v posest vzeti (§ 532. l. c.), dočim uprav § 757. l. c. povdarja, da ostane (ne, da se prihrani) lastnina deležev otrokom.

Veseli nas, da je menda uprav učeni naš rojak Kranjec prvi v tem imenitnem vprašanju pravo pogodil, ko je učil, da vsebujejo pravice v smislu §-a 757. l. c. nekake alimentacijske obveznosti, koje naj izpolnjuje dedič, in da zakon na tem mestu le »per nefas« govori o nekaki »dedni pravici zakonskih«.

K. W.

Degeneracija in alkoholna psihoza.

(Mnenje, v konkretnem slučaju oddal dr. I. Robida, vodja dež. blaznice na Studencu.)

Dne 21. junija l. 1898. je vložil sin posestnikov Gregor J., spremljan od svojega strijca Mateja J., pri c. kr. državnem pravdništvu v Ljubljani ovadbo, da njegov oče A. J., 54 let star na K. pri Ljubljani, oženjen, povzročuje zadnje dni vsakoršne izgredne na svoji domačiji, tako da se je bati za življenje njegove soproge, Polone J., kateri preti, da jo ubije.

Toda započeto kazensko postopanje zoper A. J., katerega so dali v zavarovalni zapor, se je moralo ustaviti, ker so se sodni zdravniki izrazili, da trpi jetnik na bolezni, katero nazivljejo: »hyperaesthesia sexualis«. Tako je prišel A. J. neobsojen iz zapora, vendar pa je bila posledica zdravniškega izreka na drugi strani ta, da je bilo treba obtoženca preklicati, vzlasti

ker so njegovi domači ljudje to prosili in naznanili sodišču, da A. J. zapravlja svoje premoženje, kar je tudi županstvo potrdilo.

Proti temu preklicu pa je A. J. takoj nastopil svojo pot. Najprvo je ovadil svoje otroke, dolžeč jih poskušane javnega nasilstva; potem pa se je odpeljal na Dunaj, vzel si ondi odvetnika ter z njegovim posredovanjem poiskal znanega sodnega psihijatra in profesorja na velikih šolah, češ, da dobi pri njem spričevalo o svojem duševnem zdravju.

Akoprav je trdilo narejeno spričevalo vse drugo, kakor to, da je A. J. duševno zdrav, nastopil je na podlagi omenjenega mnenja njegov ljubljanski pravni zastopnik pot ugovora na najvišje sodišče, katero je potem odredilo, da naj blazniški zdravniki preiščejo A. J-a iznova.

Podatki po sorodnikih, zapriseženih pričah in iz aktov.

Rodbina A. J-a je v obče zdrava, in blaznost se baje doslej ni pojavljala v njej. Vendar je njegov oče slovel za čudaka, katerega so imeli v domači vasi nekateri za proroka in vedeža; no, drugi trdijo istotako odločno o njem, da je bil malce »prismojen«. Vsi pa izjavljajo, da je bil oče »zmeren« pijanec; jedna priča je celo izpovedala, da je imel posebne čase (vsako leto na pomlad in meseca vinotoka), ko je posebno hudo popival, rad se prepiral in pretepal ter se kazal čez mero silovitega.

Preiskovanec A. J. ni bil v svojem življenju nikdar nevarno bolan. Pred leti oprostil ga je kroničen ekcem na glavi vojaščine. V 22. letu svoje starosti dobil je pri pretepu poškodbo na glavi, katera se je, kakor je iz kôstne utisnine razvideti, zarasla s kožno brazgotino. V šolo ni A. J. nikdar hodil, vendar se je naučil za silo brati in pisati. S svojo soseščino ni Bog ve kaj dobro izhajal; ob vsaki priliki iskal je razporov ter se pogosto tožaril.

S 23. leti se je oženil. Žena mu je rodila tekom let desetero otrok, od katerih jih danes čvetero živi. Ta zakon je bil nesrečen, kakor si ga le morete misliti. A. J., spolsko od nekdaj zelo potreben človek, nadlegoval je svojo soprogo v toliki meri,

da ta nikdar ni mogla biti kos njegovim zahtevam. Celò danes, ko šteje A. J. 54, njegova žena pa 57 let, še vedno po večkrat v jedni noči zahteva zakonskih dolžnostij. Kedar se pa napije, ni ga sploh mogoče zadovoljiti. Tako se tudi ni čuditi, če ni bil A. J. posebno zvest svoji ženi. Splošno ga slikajo za babjaka, ki leta za vsakim krilom in si povsod ugodne prilike išče. Poskušal je svojo srečo pri najrazličnejših ženskah, pač navadno brez uspeha; kajti povsodi so vedeli ljudje, kak je, in bali so se ga, ali pa se jim je studil. Kadar pa je pal pod pezo svojega silnega nagona, tedaj je tudi prišel v situacije, katere pač najbolje osvetljujejo njegovo stanje. Ko je pred 15. leti njegova sedaj 20letna hči ležala v posteljici, pristopil je k njej, božal jo po celem životu, igral se z njenimi spolovili ter konečno vzel svoj penis v roko. Prihajajoči ljudje so preprečili kako hujšo perverzitetu. In ni še dolgo tega, kar je isto svojo hčer vabil k sebi v posteljo. —

Kako težak mu je bil boj s svojim nagonom, kako cinično se je ta časih pojavljal, razvidno je na pr. iz tega, da je A. J. čestokrat nagovarjal svoje prijatelje in znance, naj mu prepuste svoje žene »pro noce«.

Izvestno, taki odnošaji težko utegnejo pospeševati zakonsko srečo. Pri vsem tem pa še A. J. slovi za pijanca. Akopram le malo prenese opojnih pijač, prepil je dolga leta mnogo in pogosto; pil je vse, kar mu je prišlo v roko: pivo, vino in posebno žganje; tega včasih 1 do 2 litra na dan.

Uže sicer razdražljiv, nagle jeze in prepirljiv, postal je v dnovih težjih alkoholskih ekscesov naravnost surov, silovit in brutalen. Pričenjal je z najgršim zmerjanjem in povspel se do nasilstev jako nevarnega kolorita. Priklativši se ponoči pijan domov, često ni našel svoje žene, ki se je bila od strahu skrila pred njim. Tedaj pa se je napotil v hlev in znašal svojo besnost nad ubogo živino, katero je mučil in pretepal neusmiljeno.

Vsa ta dejstva napravila so rodbinsko življenje naravnost neznosno. A. J. prihajal je takorekoč k svoji družini samo, da si ohladi jezo na njej. Kadar je bil hujše pijan, izostajal je po cele dneve od hiše, klatil se vse noči z vinskimi bratci po beznicah, zanemarjal je delo in domačijo, prepuščal slednjo

skrb svoji rodbini, ni se brigal za bedo svojcev, pri vsem tem pa ni nikdar pozabil pri vsaki priliki hvaliti se: on da vzdržuje posestvo, in njega zasluga je, če domačija ne pride v nič.

V jako čudnem nasprotju pa stoji ta lastna hvala s tem, kar so izpovedale priče, kar pravijo oblastva. Vse hvali ženo in otroke, da so delavni, pridni, pobožni in pošteni, o A. J. pa gre glas, da je pač delaven in priden, kadar ne popiva, vedno pa da je prepirljiv in silovit. Pri tem povdarjajo, da razprodaja A. J. svoje posestvo za bagatele, da zapravlja preko svojih dohodkov in napaja omizje hvalečih ga žganjarjev. Če pojde tako naprej, se je bati, da kmetija popolnem propade, in da pride obubožana družina na občino.

Dočim je rodbina trpela do skrajnosti in skušala količkaj mogoče prilagoditi se tem žalostnim razmeram, postali so odnošaji v rodbini zadnji čas taki, da jih ni bilo moči več prenašati.

To, s čemur je A. J. svojo rodbino obkladal, segalo je preko vsake meje; popolnoma neutemeljene, naravnost izmišljene inzulte je privlekel na dan in z njimi blatil svojo rodbino. Da, celó tožbo na razločitev zakona je vložil. Dolžil je namreč svojo ženo, da se druži spolno z lastnim sinom, sina poleg tega še, da se peča s sestro; za dokaz je navel opazovanja jako dvomljive prepričevalnosti; izlitke na tleh, češ, da so semenski madeži (Spermaflecke); iz tega, da je bila postelj njegove hčere utisnjena na obeh straneh, je sklepal, da je moralo ležati dvoje oseb v nji, in da druga oseba ni mogel nikdo drug biti, kakor njen lastni brat. Preiskaval je hišo, preobrnil vse po njej in našel konečno nekaj cunj; ker so bile mokre, mu je bilo jasno, da od moškega semena. Ženi, napravljajoči ob 1. uri popoldne salato, je očital, da radi tega tako pozno pripravlja jed, ker se je od 9. do 12. ure, t. j. ves čas, kar je A. J. od hiše odšel, pečala s svojim sinom. Za nadaljni dokaz svojih trditev navaja A. J. tudi to dejstvo, da ščiti sin mater pred očetom, da se mati s sinom na tihem razgovarja, da »držita skupaj«, enkrat da sta celo skupno s polja šla, da se mati pred očetom (A. J.) skriva, da ima torej vsakako slabo vest. Nadalje se A. J. spominja, da je nekoč zalotil hčer, sedečo na stolu, sin pa je bil sklonjen čez naslanjalo;

ko pa je A. J. vstopil, se je sin takoj vzravnal po konci, hči pa je ostala še sedeča. Sicer je pa prešestvo jasno tudi inače: hči je že dvakrat spovila (abortiert).

A. J. pa ni teh podlostij lučal samo svoji rodbini v obraz, ampak razpravljal je celo na dolgo in široko po beznicah o vsej stvari, in to često nasproti povsem tujim ljudem. Nobena beseda, noben ugovor, niti prošnje, niti solze niso ga mogle prepričati o krivičnosti tega počenjanja. V skrajnem obupu je poseglo dekle po zadnjem sredstvu, zatajilo je svojo sramežljivost in poiskalo zdravnika, da ji preišče spolovilo in ji potrdi nedolžnost. Prinesla je domov zdravniško spričevalo o potrjeni virginiteti — vse zaman! — »on (A. J.) prokleta dobro ve, kako stoje stvari; vže davno jih je vse pregledal.«

Za časa teh očitaj in afektov, ki so jih spremljali, afektov pomisleka vredne višine in trpežnosti, mučil je A. J. najkru-tejše svojo družino. In res, delal je toliko časa, da je ostavila hči domačijo in šla služiti v svet; da je njegova soproga iz strahu pred njim skrivala se po noči po hišah svojih sosedov; da sta se mu izogibala, pred njim zapirala še celo njegova odrasla sinova. Ko pa je nekoč pograbil gnojne vile in sekiro ter zapretil ženi, da jo umori, nista si mogla sina drugače pomagati, in izvila sta očetu orodje iz rok, privezala ga na posteljo in ovadila sodišču.

Iz trme in sovraštva do svoje rodbine skušal jo je A. J. oškodovati, kjerkoli je mogel. Razmišljeval je, kako bi jo zadel na najbolj občutljiv način ter si zapissegel, da ji omeji dedščino čim največ mogoče. Tedaj je začel razprodajati svoje posestvo.

Sovražen in preganjan od vseh, kakor si je domišljeval, sumiti je jel, da mu strežejo po življenji. Nekoč sedel je skupno z rodbino pri obedu. Kakor je navada, zajemati bi imeli vsi iz skupne sklede. Nakrat skoči A. J. po konci, zabrne skledo, češ, da je njemu najbližji del jedi otrovan, prične se znašati nad ženó, rekši, da se ji njena nakana ni posrečila, ter psuje na nečuvven način njo in otroke. Konečno pa je, kakor že večkrat, razbil vso namizno posodo. —

Od tedaj pa, kar se je jel bati preklica, se je močno spremenil. Najprvo je prodal svoje na 10.000 gld. cenjeno

posestvo svojemu bratu ter se preselil k njemu. Odsihdob obnašal se je mirno in pošteno, ni razgrajal, ne pijančeval, kratko malo: vedel se je kot pravičen, nedolžen, preganjan in težko žaljen oče in soprog.

Tri dni pred zdravniško preiskavo, kakoršno je odredilo najvišje sodišče, prišel je A. J. v stanovanje zvedenčevo, (isti manever je poskusil že pred meseci pri drugem zdravniku) preseč, naj ga zvedenec proglasi polnournim. In kakšno je bilo tedaj njegovo vedenje! Vse drugače, nego li se obnaša kmet; z mnogimi priklanjaji, ponižno in pohlevno, mirno in dostojno pričel je svoj razgovor, v katerem je razložil svojo prošnjo. Popolnem nedolžen je, njegov um neoslabljen, malo ali celo nič ne pije! Potem pa je pričel sam govoriti o svojih seksualnih domnevanjih, češ, da se mu je pač dozdevalo tako, da pa sedaj ne veruje več na svoje dolžitve: moral se je pač motiti, ko so vsi ostali drugega mnenja.

Kako se je vedel nekaj dnij pozneje pri preiskavi, povem naj v izvidu.

Izvid.

Status somaticus.

A. J. kaže svoji starosti primerno zunanost. Visoko je vzrastel, srednje dobro je rejen, ima močno mišičevje in krepko ogrodnico.

Na lobanji ni najti prirojenih izvanrednostij. Na desni temenski kosti je kostna utisnina z nepremično brazgotino. Pri perkusiji glave in hrbtenice ni spoznati preobčutljivosti, takisto ne pri poskušenem pristiskanji.

Čutni živec na glavi videti je zdrav. Živec-gibalec na obrazu premika mišice obojestranski jednako, bodisi v miru ali pri hotečih prigibljejih. Senzibiliteta brez napake.

Jezik se močno tresе, preiskovanec izteza ga naravnost. Na razleknenih prstih lahko, valovito, nefino tresenje.

Refleks kolenske kite obojestransko jednak, ojačen; izzoveš ga iz lahka. Brach-Rombergov simptom naznanjen.

Zenice so jednake in reagujejo dobro na svetlobo in pri pogledu v daljino.

Na žilah odvodnicah znamenja bližajočega se ovapnenja. Vegetativni organi brez posebnostij. Izgovarjanje je brez napake, pri pisanju opaziti je na črkah tresenje roke. Telesno brez znamenj degeneracije.

Status psychicus.

A. J. pride mirno in moško k preiskavi. Kakor se nosi, je videti, da mož ve, kako velike važnosti bo zanj ta preiskava, in da ni tujec v sodni dvorani. Na obrazu je brati resignacijo — ni pa mimika apatična, preje izraža temne skrbi, kaj se zgodi ž njim, pa tudi lokavost, kako bo treba preprečiti vse te nakane.

A. J. ima pogled obrnjen večkrat v tla, vendar je vedno na pažnji. Kretanje je počasno, premišljeno, sicer pa nepri-siljeno. Govor teče mu gladko, a precej enolično. Preiskovanec ostane tudi tedaj po vsem miren, ko pride ob priliki konfron-tacije njegova rodbina v mogočen afekt.

A. J. se v prostoru in v času popolnem orientuje. Na vprašanja odgovarja radovoljno; njegovo mišljenje je for-malno brez napake.

Zapomnivost in spomin sta, kolikor je moči prepričati se, dobra. Seveda ni mogoče tega z gotovostjo trditi, ker ni moči dokazati, da se A. J. ondi, kjer njegove trditve ne soglašajo s trditvami prič, hotoma zagovarja, »da se ne more spomniti« — ali »da o tem ničesar ne ve«. Morda so deloma istinite praz-nine v spominu.

Razvoj, tok mislij (Vorstellungsablauf) je gledé načina, hitrosti in vsebine navaden.

A. J. izraža se dobro, povest njegova teče mu gladko; ne oddaljuje se brezpotrebno od predmeta, niti ne govori nena-ravno; tudi ne pretirava v dikciji, in ostaja trdno pri tem, kar je enkrat povedal. Računi brez napake.

Izpraševanec čuti se popolnem zdravega, telesno in du-ševno čilega, nima tožiti o nikakih senzoričnih ali senzorielnih nadlogah: on spi dobro, pač pa sanja časih prav živo.

Božjasti in krčev ni imel nikdar; malokedaj da bi moral bil na tešče bljuvati; tudi ne more tožiti, da bi ga pogosto

glava bolela, da bi mu šumelo v njej, ali se mu vrtelo. O kakih halucinacijah ni moči ničesar poizvedeti.

Na vprašanje, kako je prišlo na njegovem domu do takih izgredov, da ga je bilo treba aretovati, meni A. J.: Prepiri so pač od nekdaj v vsaki družini. Na lastnih prepirih pa ni on kriv, ampak žena in otroci njegovi, ki ne marajo niti delati, niti ubogati. On je pač mislil, da velja glavo družine spoštovati; toda mestu tega ga dražijo in jezé neprenehoma, zabavljajo čezenj in ga hotè oškodovati, kjerkoli le mogó. Prejšnje, kakor tudi današnja sodna razprava najboljše svedočíjo resnico njegovih besed.

Svoji ženi pač ni nikdar pretil — braniti se je moral k večjemu sam. Kako so ravnali ž njim, razvideti je iz tega dejstva, da so ga nekoč lastni otroci privezali na posteljo.

Kar se tiče njegovih spolskih odnošajev, meni A. J., da so njegove potrebe povsem normalne. Nikoli ni zahteval od svoje žene več, nego zahtevajo drugi možje od svojih žená, ináče pa da mora žena itak vedeti, kaj je njena dolžnost. Da je pohajal za ženstvom, náravnost taji, ter imenuje napominane izpovedi lažnjive, izmišljene, oziroma obrekovalne. On da je bil vedno zvest svoji ženi; če ona njemu, to je drugo vprašanje. Za hudobno izmišljotino naziva tudi vest, da bi kedaj bil naprosil kakega soseda za ženo. Poprašan radi omenjenega prizora s petletno hčerko, meni, da se ničesar ne spominja; mogoče, da se je zgodilo, a ne veruje. Izpoved hčere, da jo je oče vabil k sebi na ležišče, imenuje nesramno podlost. Takisto taji, da bi kedaj bil mučil živali; vsa taka pričevanja da so izmišljena, zlobna ali pa saj hudobno zavita.

Nič manj se A. J. ne zavaruje zoper očitanje, da je pijanec: vino je pač časih pil, pivo le malokedaj, žganja skoro nikoli. Seveda je bil že semtertja pijan, a le po redko, in to nikakor ni bilo tako hudo, kakor se slika. Saj pa vpijejo in razgrajajo in uganjajo vsekakoršne nerodnosti tudi drugi, »kedar ga imajo malo preveč v glavi« — to ni vendar nič čudnega. Silovit, besen ali celó agresiven pa ni bil nikoli.

Tudi se mu očita, da je zapravljujec, to pač ni; preko svojih razmer ni nikdar živel; tega prepričanja pa je, da ima vsakdo, kdor si je v znoju svojega obraza tako lepo posestvo

pridobil, pravico delati s svojim blagom, kakor se mu hoče. Da je hotel otroke, ki mu provzročujejo samo skrbi in jad, prikrajšati pri dedščini, se mu gotovo ne more zameriti; drugi bi jih uže davno razdedili.

Kako zapravlja, razvidno je tudi iz tega, da je njegovo posestvo večje, kakor je je prevzel, in da nima dolgov, dasi je njegova rodbina kaj nedolžna na tem dejstvu. Če se pa vendar najdejo ljudje in oblastva, katera pričajo v korist njegove žene in njegovih otrok, tedaj je jasno, da niso dovolj poučena o istinitih razmerah.

Kar se tiče poskušene ločitve zakona, meni A. J., da ga je nenravstveno življenje njegove žene pritiralo do tega koraka. Vendar se je dal še jednič pregovoriti, da poskusi ž njo, ter se je pobotal.

Očitanja, s kakoršnimi je obkladal doma svojce, vzdržuje A. J. sedaj še, sklicujoč se na iste dokaze. Sicer se kaže momentanno, kot bi ga bilo moči pregovoriti — pozneje pa zopet pravi, da mu v obstoječih razmerah ne da drugače misliti, indicij da je bilo od dne do dne več. Zakaj so tudi bili takoj vsi v zadregi, kadar jim je očital njihovo nesramno življenje? Čemu se jim je bilo treba bati pred njim, če ne bi bila njegova opazovanja prava? V najboljšem slučaju vodili so ga na infamen način za nos ter se norčevali ž njim — drugače si ne more stvari tolmačiti. Ko se je opozorilo A. J. na zdravniško spričevalo, tičoč se nedolžnosti njegove hčere, je pripomnil zvito: »O takih pisanjih ni dobro dvomov izrekati«.

Poprašan, ali meni, da so mu domači ljudje res po življenji stregli, pravi neodločno: — »človeku treba previdnemu biti ter se paziti, kajti ne ve se, kaj pride.« Takisto previdno in diplomatsko izraža se A. J. tudi, kar se tiče zastrupljenih jedij. Ne taji sicer celega dogodljaja, na drugi strani pa ga tudi ni moči pripraviti do jasne precizne sodbe.

A. J. zna odvaliti slednjo krivdo od sebe, dolži vedno druge, in se kaže težko žaljenega očeta, nesrečnega soproga, usmiljenja vrednega trpina. Tako toži tudi, da nima vesele ure.

Navzlic vsemu zatajevanju in vzglednemu miru prodre v istini na dan nastajajoče razburjenje, če tudi prikrito in udušeno, a A. J. je umeje vsikdar pravočasno zatreti. Le iz od-

sevov v bežeči, komaj izraženi mimiki se da sklepati na prave notranje boje. Nikjer nikakega sledu prizanesljivosti in pozabljenja, nikjer nikake iskre kesanja!

Mnenje.

V aktih, poizvedbah in popisu je ponajveč vrstic o spolnem življenju A. J-a. Ti različno nastali pojavi dadé se tudi razdeliti, in tako naj govorim radi lažjega pregleda o dejstvih, sodečih v posamezno kategorijo, posebno.

K prvi skupini dodelimo naslednje:

I. Vsestransko slikajo A. J-a za eminentno spolsko potrebnega človeka. Njegova žena ne more zadostiti temu, danes 54 let staremu možu, ki vedno išče novih ženščin, ki vsled svojega ojačenega nagona prelomi zakonsko zvestobo in končno propada do takih, normalnemu človeku popolnem neumljivih ostudnostij, kakor so one sè svojo hčerjo.

Z ozirom na te točke se lahko reče, da je spolski nagon njegov odločno bolešno ojačen, da je razvit preko normalnih mej. Spolni občutki imajo značaj in obliko nevzdržne sile, slepega nagona, kar svedoči vzlasti prizor z nedoraslo hčerko, dejstvo, katero bi se zdravo čutečemu don Juan-u najhujše vrste gotovo studilo.

Značilno in za prehod na perverzna tla njegove seksualne preobčutljivosti (Hyperaesthesie) dokaj sumljivo je tudi dejstvo (to priče posebno povdarjajo), da vzlasti tedaj muči A. J. svojo živino (to je posebno važno), kedar ne more zadostiti svojim potrebam (Sadismus).

Spolske anomalije pa so, kakor uči izkušnja, izraz funkcionalne degeneracije v nasprotju z anatomično, t. j. javljajo se pri oni vrsti ljudij, v kojih ascendenci in descendenci se nahajajo blazniki, čudaki, samomorilci, zločinci itd.

Znanost znači to vrsto ljudi tudi za »manjvredne«, za »degenerovance«. Ni jih smeti staviti na isto črto, kot popolnoma zdrave ljudi. Pri teh ljudeh pride često do dejanj, katera imajo pod posebnimi pogoji značaj dejanj, zvršenih pod uplivom »nepremagljive sile«.

Ako torej pomislimo, da je A. J. sin očeta, kateri je bil vsaj »čudak«, da on izvestno trpi za spolsko preobčutljivostjo, da je kaj razdražljiv, intoleranten alkoholu nasproti (morda tudi radi nekdanje poškodbe na glavi!), in včasih silovit, ne moremo se znebiti vtisa, katerega dela A. J. na nas, da je degenerovanec. Na vsak način pa lahko trdimo, da je degeneracija dovolj jasno naznačena. Jasno je, da je uprav pri tem jako mnogo prehodov od najtežjih do najlažjih slučajev.

Predno pridemo k drugi skupini seksuvalnih točk, pa preglejmo ostalo življenje A. J-a.

II. A. J. — to je dokazano — pije pogostem in mnogo, prenese malo in postane, kedar se napije, siten, prepirljiv, razdražljiv in silovit. Tedaj zmerja in zabavlja nečuveno, postaja v svojih trditvah in dejanjih nesramen, surov in brutalen.

Slika, kakoršna se razvija pred nami, ni nova: tipična je za hronični alkoholizem. Izkušnje ob bolniški postelji nas namreč učé, da alkohol oškoduje človeka, ki ga pogosto povziva, če tudi v takih množinah, da se o pijanosti (ne: pijančevanju) niti govoriti ne da, a lahko se govori o »moralni propalosti«, »etični depravaciji« alkoholika. Alkoholik zvrča vedno lastno zakrivljeno bedo na druge, je jako labilne volje, čuti se bednega, vzlasti v jutru, ko so glavobol, bljuvanje in bolestna slabovoljnost s pogosto prihajajočimi mislimi, kako spraviti se s sveta, vsakdanji pojavi hroničnega ostrupljenja. Pijancu ni nikjer dolgo ostati; lazi iz kraja v kraj, nepotrebno, brez opravka, da se konečno zopet izgubi ob pivski mizi sojednakih duš. Pogostem so »pijančki« na glasu kot izvrstni »dobrovoljčki«; družba jih ljubi in ceni, slika jih za dobre ljudi in se čudi, da žive nesrečno v rodbini. Jako značilen je namreč za alkoholike njih nastop zunaj hiše in doma: tukaj se pokaže vedno smehljajoči se, uslužni družabnik za jezorit, neukrotljiv, surov individuum, ki žali in psuje svojo rodbino, razbija po hiši šipe in pohištvo, ki svojce brez vzroka pretepa ali jim žuga, da jih pomori in pobije.

Vse to nahajamo pri A. J-u. Poizvedbe so pokazale, da je preiskanec naravnost uzoren slučaj alkoholične propalice.

Njegova pogostem slaba volja, njegove surovosti in podlosti, s katerimi trapi dan na dan svojo rodbino, njegova eminentna razdražljivost, s pečatom patoloških efektov na čelu, z nadnormalno višino, prostrtostjo (Latenz) in trpežnostjo, pa tja do nevarne pretnje, — vse to na jedni strani; na drugi pa: njegovo potikanje po krčmah, zapravljenost v krogu prijateljev-žganjarjev, konečno njegova ponižnost nasproti preiskujočim ga zdravnikom — vse to kaže A. J.-a v dovolj jasni luči. In kako značilno razvita je pri njem staro-znana pijanska lastnost: neizmerna bojazljivost in podvrženost, kjer se čuti pijanec v rokah in pod oblastjo drugega, in njegova brezmerna brutalnost, kjer on vlada!

Kadar alkoholik pride v ta štadij, tedaj ga je smatrati uže več ali menj za bolnika, ki je izgubil možnost, da sam o sebi odločuje, izgubil svoje moralne pomisleke in ozire. Ohlapnejši nazori o poštenosti in časti, ravnodušnost v nravnostnih bojih, nečastna brezbriznost, življenje v sramoti in nizkoti, cinizem, zanemarjanje stanovskih dolžnostij, oslabela volja (ta oslabeledost se najjasneje kaže v tem, da ne more več odreči se svojemu demonu), vse to izvestno razširi to sliko propalosti in bede.

Kakó daleč je uže A. J. v tem zmislu zašel, osvetljujejo najbolj izpovedi, v katerih se izreka, da je A. J. raznašal najnesramnejše in najpodlejše pripovedke o svojcih po žganjarnah in beznicah, in to uprav on, ki je vabil svojo hčer k sebi v postelj in se drznil nadlegovati svoje sosede, naj mu prepuste svoje žene za noč!

Ta dva spolska delikta sta, kritično premotrena, izvestno vzrastla iz njegove propalosti vsled pijančevanja, kakor je razvidno iz tega njegovega skrajnega cinizma. Tukaj ni bila samo degeneracija, ampak tudi alkohol, ki je govoril.

In tako prihajamo na tretjo skupino spolnih vprašanj, namreč na ono, v kateri se govori, da je A. J. pogostem očital svoji rodbini krvno sramoto.

III. Sodno se je dokazalo, da so ta očitanja popolnoma izmišljena in neresnična, in da nimajo niti vrednosti opravičenih sumov, kaj še dokaznih trditev.

Pri A. J-u pa dobivajo ta domnevanja in ti sumi popolno prepričevalno moč, stoje na realnih tleh, zanj so resnična. Preiskovanec veruje na skrivnem vanje trdno in neovržno — tudi če se kaže semtertja, kakor bi hotel uvideti, da dela krivico rodbini. Zanj so vsa ta domnevanja gola istina, on ne dvomi niti trenotka o njih in je ogorčen radi življenja svojih otrok in svoje žene, od katere se želi ločiti.

Iz teh razlogov pa dobivajo ta domnevanja, te kombinacije in ti nazori A. J-a značaj bolezn, in smatrati jih je za boleštne blodnje (Wahnvorstellung).

In zopet uči psihijatrija, da so uprav misli take in podobne vsebine del posledic kroničnega alkoholizma. Časih tvarjajo tudi poseben način blaznosti, posebno psihozo, katera nastopa pod podobo alkoholne paranoje (»alkoholischer Beeinträchtigungswahn«). Navadno nima ta psihoza tako absurdnih in gorostasnih blodenj; navadno nastopa samo kot »ljubosumnostna blodnja«, ne da bi ji dala poseben ton po perverzitetah. Na vsak način je smatrati blodnje A. J-ove za osebno transformacijo navadne »ljubosumnostne blodnje pijancev«, vsaj pa za njen ekvivalent.

Kako zavita je bolnikova logika, kako preskakujejo sklepi, v katerih vedno od bližje ležečih tolmačenj po daljših poseza, kako napačno in krivo razumeva celo ono, kar je brezdvomno v istini doživel, do kakšnih, notranje neutemeljenih sodeb prihaja — vse to dokazujejo najboljše posledice, kakoršne proizvaja A. J. »Na tleh so madeži — ergo semenski; postelj ni na sredi udrt, ampak ob obeh straneh — ergo se je zgodilo nekaj nenravstvenega, in seveda se ni tega kdo drugi udeležiti mogel, kakor sin in hči.« Taki so njegovi argumenti; nikjer niso v notranji, stvarni zvezi, povsodi so le malenkostne zunanosti, katere pa ima A. J. za neovržne dokaze svojih trditev.

Jedno premiso jemlje vedno iz opazovanja, ta premisa je sama na sebi (kar se tiče dejstva samega) tudi realna; druga premisa pa je napačna in blazna, prerajena v glavi bolnikovi, brez realne podlage, bolnega izvora; — seveda je potem tudi sklep, zaključek sam ob sebi napačen in bolen. Iz tega uzroka

je tudi mišljenje A. J-a po obliki pravilno, po vsebini pa bolno, blazno. Seveda so vsi sklepi za bolnika čista istina, ker ne uvidi in ne more uvideti vrinivše se druge blazne premise.

a) Omeniti je pa še tudi, da so pri alkoholikih pogostem uže tudi opazovanja nejasna in skaljena, tako da se uže percepcije pogostom kažejo več ali manj iluzorno. Nekaj takega je bilo morda s prizorom med hčerjo in sinom, pri katerem uže opazovanje samo A. J-u zadostuje in zanj postane prepričevalno.

b) Iz uprav povedanega pa izhaja, da zmožnost sodbe pri takih bolnikih močno trpi, kar je kaj jasno videti na tem slučaju, in se klinično reprezentuje kot slaboumnost.

c) Taki bolniki imajo tudi navado, da disimilujejo, t. j. da se delajo zdrave, potem ko so bili zapazili, kaj se jim v bolezen šteje. Često prekličejo navidezno svoje izjave, delajo se, kakor bi res uvideli, da so bili bolni, seveda le, da bi dosegli svoj namen (navadno pač slobodo); če se jim to posreči, jasno, da tudi nadalje še sanjarijo v istem toku, kakor preje. V tem zmyslu bilo bi treba opozoriti na A. J-ove izjave glede vprašanj zvedencev in na njegovo prikritost in zadržane sodbe pri obravnavi.

d) Semtertja javljajo se v bolezenski sliki tudi velikostne ideje, kakoršne je rudimentarno pogostem najti pri pijancih, ki v obče prav radi renomujejo. Visoko vspet veleva A. J. vsakemu ugovoru nasproti: »on uže ve, kako je s stvarmi« — Da A. J. tudi ni brez napadov bojazni (Angstanfall), da se boji za svoje življenje, svedoči prizor pri kosilu.

e) Pravijo pa tudi, da je A. J. zapravljevec. Znano je, da pijanci zanemarjajo svoje dólžnosti in gospodarstvo svoje, da pa imajo tim raje, čim se drugi zanje trudijo, ne da bi jim bilo treba kedaj li trohico zasluge priznati. Da, vse delo, ves napor družine, da domačija popolnem ne propade, štejejo sebi v zasluženje, ne pomislivši, koliko velja denarja njih nesrečna strast.

Prav nič drugačen ni A. J. Da se trudi rodbina noč in dan, mu je povsem neznano, uprav tako, kakor to, da je pogostem ves denar, kar ga je za pridelke skupil, v vinski

družbi zapil in zapravlil. Vendar ga navzlic temu ni imenovati zapravljalca v polnem pomenu besede; saj ga slikajo delavnega, da celo pridnega človeka, če je trezen. Da je hotel prodati svoje posestvo in skušal oškodovati rodbino, kolikor mogoče, je dejanje, katero je rabil A. J. za orožje, za branilo napram svojcem, seveda na podlagi svoje blaznosti, kot reakcijo za vse namišljene nepravilike, s katerimi ga baje muči družina. Da pa njegovo sovraštvo, njegova maščevalnost ne pozna nikakih mej, je takisto patologično, kakor vse ostale prikazni na bolniku.

f) Konečno vgotovi dijagnozo tudi telesna preiskava J-a. Jezik se mu trese, uprav tako roke, in tudi na pisavi se to lahko spozna. Konečno dopolnjujejo znake telesne bolezni še ojačeni refleksi kolenske kite.

Ako v kratkem še enkrat ponovimo, kar je pomembnega, tedaj velja izreči, da je A. J. degenerovanec, recimo anormalen od rojstva, človek, pri katerem se je na tej nesrečni podlagi razvila blaznost vsled preoblega zavživanja opojnih pijač; ta blaznost pojavlja se v prvi vrsti klinično kot etična depravacija bolnikovega značaja in v drugi pa kot ljubosumnostna blaznost. Podrediti je obe formi pod imenom alkoholne psihoze.

Pri alkoholni blaznosti ni se bolniku posebno nadejati, da popolnem okreva, ker se duševna oslabeledost le malokedaj do dobrega poizgubi, vzlasti, kedar je bolezen zastarela ali pa se je že pretežko razvila.

Vse stopinje, od slaboumnosti, katero je komaj opaziti, pa do najgloblje bejavosti, pojavljajo se med boleznijo samo, ali pa so njene posledice.

V tem pomenu je tudi A. J. v zmislu zakona »slaboumen«.

Iz te točke izhaja: 1. A. J. ne more biti zase odgovoren (zurechnungsunfähig). —

2. A. J. ne more niti svojih, niti stvari svojecev oskrbovati ali njih koristi zastopati.

Kako je tolmačiti določila zakona z dne 16. januarija 1896, št. 89 drž. zak. de 1897?

Z rzsodbo najvišjega sodišča z dne 11. julija 1900, št. 9201, se je po smislu §-a 33. k. pr. r. v obrambo zakona za pravo spoznalo, da je mnogo, v rzsodbi natančneje navedenih sodišč prve stopinje, oziroma prizivnih sodišč zakon o prometu z živili kršilo, in nadalje se je konštatovalo, da so nekatera sodišča ob enem tudi kardinalna načela kaz. pravnega reda napačno uporabila ali napačno tolmačila.

Radostno naglašamo, da med raznimi sodišči, katera je vrhovno sodišče, dejali bi, tako moralo poučiti, ni niti jednega iz Kranjske, a samo dve iz Štajerske najti, akoravno smo na Kranjskem, osobito v Ljubljani že imeli večkrat priliko opazovati, da se zakon o prometu z živili z dne 6. januarija 1896, št. 89 drž. zak. de 1897, strogo vresničuje in da imajo sodišča dokaj posla pri uporabi tega zakona; v zadnjem času je posebno mestni magistrat ljubljanski jako strogo postopal proti domačim trgovcem in vse hvale vredno je, da se dobrodelni nasledki tega novega zakona na tak način zagotavljajo. — Toda k stvari sami!

I. V mnogih trgovinah s papirjem v Pragi so zaplenili razglednice, ki so bile na več mestih okrašene z nalepljenimi, blestečimi kamenčki (Brillant-Splitter), da so predstavljale snežene pokrajine. Preiskovanje teh razglednic po c. kr. javnih preskuševališčih za živila je pokazalo, da so blesteči odlomki stekleni (Glassplitter), koji se lahko z razglednic spravijo in tako po mnenji preskuševališča lahko puzročijo motenje zdravja, ker se stekleni koščeki zaleté v oči, v usta ali celo v pluča. Analytik, ki se je s preiskavo bavil, si je pri tej manipulaciji sam prste na roki poškoval. Preskuševalni zavod je označene razglednice smatral za slike, katere so vsled min. naredbe z dne 13. oktobra 1897, št. 238. drž. zak. prepovedane (tako zvane: »mit Glasstaub bestreute Einklebebilder«). Vsled tega se je uvedlo kaz. postopanje zoper

dotične trgovce in tudi zoper izdelovatelje razglednic radi prestopkov po §-ih 6, 8, 10 in 16 zakona o prometu z živili in potrošnimi rečmi.

Z rabsodbo c. kr. okrajnega sodišča v Pragi so bili pa vsi obtoženci po §-u 259, št. 3 k. pr. r. oproščeni; to rabsodbo je potrdilo tudi prizivno sodišče v Pragi. Sodišči sta bili mnenja, da v le-tem slučaju ne gre za igrače v smislu §§-ov 6 in 16 naved. zakona, ker razglednice nakupujejo in rabijo samo odrasle osebe. Dokazanim se je sicer smatralo, da je brilantin (»Brillantinelag«) zdravju škodljiv, vendar okr. sodišče tega ni upoštevalo, češ da nestrokovnjak škodljive tvarine s prostim očesom nikakor ne more zapaziti. S prašanjem pa, ali ni morebiti uporabiti določbe §-a 431. k. z., se prvi sodnik ni bavil, akopram § 262. k. pr. r. na to meri. Tudi prizivno sodišče ni našlo znakov §-a 431. k. z. češ, da je proizvodnik razglednic pridobil za svoje delo varstvo znamke pri praški trgovinski in obrtni zbornici in da je vsled tega razglednice imel za nesumne ter si tudi ni bil svest, da je brilantin steklen prah, po katerem bi prišla kaka nevarnost za človeško zdravje; gledé prodajalcev razglednic pa je to sodišče menilo, da lajiki kakovosti bliščečega se prahu niso utegnili spoznati in da so vsekakor bili v zmoto pripravljene glede sumljivosti razglednic, ker je na njih bilo zabeleženo: »zakonito varovano«.

Ta dejanski položaj — pravi najvišje sodišče — se je pa napačno in nezakonito razmotrival, kajti že to je napačno, da se razglednice ne prištevajo igračam po smislu zakona o živilih. Ako se tudi priznava, da navadno le odrasle osebe segajo po tacih razglednicah, vendar vsakdo ve, da že rabljene razglednice zbirajo otroci in da se z njimi igrajo. A ne gledé na to je prizivno sodišče vprašanje, ali se ne najdejo znaki §-a 431. k. z., nepravilno rešilo. Gotovo proizvodnika tacih razglednic ne more braniti odgovornosti dejstvo, da je pridobil »varstvo znamke«, kajti trgovskim in obrtnim zbornicam pri registraciji znamk ni gledati na to in preskušati, ali je blago zdravju škodljivo ali ne; ces. patent z dne 7. dec. 1858, št. 237 drž. zak. in tudi min. naredba z dne 21. dec. 1858, št. 3970, njim nalaga čisto kaj družega, tako da podeljeno varstvo znamke še nikakor ne zajamči, da blago v zdrav-

stvenem oziru ni škodljivo. To pa, da proizvoznik ni poznal kakovosti porabljenega brilantina in njega škodljivosti, ga tudi ne more razbremeniti; preiskati je bilo le, ali je zamogel oboje spoznati, ako se je posluževal dolžne pazljivosti. Že okolnost, da se na razglednicah blišči tvarina, lahko pozornega človeka spravi do tega, da jo natančno preiskuje ali pri zvedencih poizveduje. Isto velja tudi gledé drugih obtožencev in govori zoper oprostitev že obče veljavno načelo, da mora vsak, kdor izvršuje kak obrt, imeti takšne strokovne vednosti da je sposoben spoznavati, ali je znabiti blago, katero razpečava, zdravju škodljivo.

II. Trgovec z delikatesami v Pragi ponujal je v svoji prodajalnici na prodaj ruski čaj od firme iz Moskve; ta čaj je bil zavit v kovinast list (»Metallfolie«), ki je glasom mnenja praškega preskuševališča za živila imel v sebi čez 97 % svinca. Okrajno sodišče v P. obsodilo je trgovca radi prestopka po §-u 10. zak. o živilih v majhno denarno kazen Prizivu zoper to razsodbo se je ugodilo in je bil obtoženec oproščen, češ, da je po lastnih navedbah čaj razprodajal v originalnih zavojih, tedaj ničesar ni vedel o kovinastem listu, zavitem še v poseben papir, in ker nadalje list sam ni bil neposredno v dotiki s čajem samim, ampak je še vmes bil drug papirnat zavitek.

Prizivno sodišče je pa prezrlo, da prepoveduje min. naredba z dne 13. oktobra 1897, št. 235 drž. zak. v §-u 2. sploh rabo tacih kovinastih listov, ki sodržujejo v 100 utežnih delih več svinca, nego samo en utežni del. Navedena naredba ne razločuje dalje, ali je še razun kovinastega lista kak drug zavoj, akoravno je obče znano, da v stanijol zavita živila, kakor čaj, sir, čokolada itd., imajo pod stanijolom navadno še tenko papirnato kožo; misliti je namreč na slučaj, da se prav lahko papirnati zavitek odrgne in takó živilo pride neposredno v dotiko s svinčasto kovinsko tvarino; iz tega je posneti, da se sploh takšen zavitek pri živilih ne sme rabiti. Ako pa obtoženec o označenem zavitku čaja ničesar ni vedel, dokazuje to, da je bil nepazljiv. Izgovarja se s tem, da že delj časa čaj dobiva od iste firme v Moskvi vedno v enakih zavojih. Vendar to ne velja, ker je imel dovolj prilike prepričati

se o tem, da je v njih »kovinast list«; vsekakor moral bi bil kot redni trgovec preiskovati došlo blago gledé kakovosti in v očigled min. naredbe z dne 13. oktobra 1897, št. 235 drž. zak. tudi zavitek; zadostovalo bi, da bi se bil za preskušnjo samo jeden zavitek odprl in lahko bi bil takoj spoznal, da ima list v sebi svinca, ker že zbode v oči temna barva. Zanemarjenjem te navadne obrtne pazljivosti pa je po vsej pravici zapadel kazni po §-u 10. naved. zak., kakor je prav razsodil prvi sodnik.

III. Ravnatelj kemične tovarne dal je v svrhu barvanja kisovih esenc (»Essigessenzen«) v svoji tovarni narediti izvestne rudeče barve z anilinom in sladkorne barve z arsenikom; pri le-teh je »arsen« glasom mnenja preskuševališča v P. bil primešan s 1.75 % in vživanje imenovanih sladkornih barv je utegnilo zdravju škoditi. Ker sestava rudečih barv nasprotuje določbam min. naredbe z dne 1. marca 1886, št. 34 drž. zak. in z dne 19. septembra 1895, št. 147 drž. zak., sestava sladkornih barv pa predpisom min. naredbe dne 1. maja 1866, št. 54 drž. zak., in ker je le-ta še zdravju škodljiva, bilo se je tovarnarju zagovarjati radi prestopka po §-u 10. zak. o živilih. Pri glavni razpravi produciral je obtoženec certifikat kemičnega preskuševališča na Dunaju o tvarini, katero je bil obtoženec sam doposlal; po tem certifikatu so bili sladkorni preparati prosti vseh metalčnih zvez i. t. d. ter sposobni za barvanje kisovih esenc. Okrajno sodišče v Ausigu je obtoženca oprostilo in to razsodbo je prizivno sodišče potrdilo. Gledé rudečih barv se je oprostitev utemeljila s tem, da je kaznivost dejanja zastarela, in v tem oziru razsodbi nista napačni. Drugačna pa je stvar pri drugih sladkornih preparatih z arzenskim primeskom; jube instanci sta rekli, da škodljivost za zdravje ni dokazana, češ, da izvidu in mnenju praškega preskuševališča za živila nasprotuje mnenje dunajskega sličnega zavoda.

Toda že z ozirom na min. naredbo z dne 5. maja 1866, št. 54 drž. zak., ki prepoveduje porabo barv z metalnim, torej tudi z arzenskim primeskom pri vsakovrstnih živilih (jedilih in pijači) ne pride več v poštev, v kolikor je presoditi kaznivost po §-u 10. zak. o živilih, ali so sladkorne barve sploh zdravju škodljive, in bi bilo to preiskovati le s stališča §-a 14. št. 1,

naved. zak. Nahaja se pa vendar v tem kršenje predpisov §-a 252. k. pr. r., ker se je prečitalo mnenje, katero si je obtoženec privatnim potom sam priskrbel z Dunaja, ne da bi se izkazalo, da je tudi javni obtožitelj s tem bil zadovoljen. Samo ob sebi je takšno, privatnim potom preskrbljeno mnenje že sumljivo, ker ni garancije, da bi bila preiskovana tvarina ista kot grajana. Sodiščem je bilo, ako se je sploh temu mnenju kaj važnosti pripisovalo, uvaževati, da so si mnenja nasprotna in tedaj se je bilo ravnati po predpisih §§-ov 125. in 126. k. pr. r. le-tem slučaju so se kršila načela kaz. pr. reda, ki segajo v vsebino kazenskopravnega zasledovanja (prim. § 281, št. 4 k. pr. r.); povsem pa je tudi še oprostitev od prestopka po §-u 10 zak. o živilih nezakonita.

IV. Trgovec s pivom v steklenicah S. v Gradcu porabil je za pretakanje piva cev od kavčuka (»Kautschukschlauch«), ki je imela v sebi glasom mnenja graškega preskuševališča železo in veliko cinka. S. se je zagovarjal s tem, da je cev za pivo kupil od domače firme F. in ni vedel, da cev ne zadostuje min. naredbam z dne 13. oktobra 1897, št. 235 in 237 drž. zak. Gledé na ta zagovor in izrek zvedenca ter priče dra. P., ki je potrdil, »da ni moči brez kemične preiskave delov cevi preiskati«, je okrajno sodišče obtoženca S. obtožbe radi prestopka po §-u 10 zak. o živilih oprostilo. Ta sodba je pa pravno-napačna. Raba kavčuka s cinkovim primeskom, da se toči pivo, je v §-u 5 min. nar. z dne 13. oktobra 1897, drž. zak. št. 235 brez izjeme prepovedana; tudi minist. nar. z dne 13. oktobra 1897, št. 237 drž. z. o porabi stiskalnih aparatov (»Druckapparate«) pri obrtu za točenje piva v §-u 3. *lit. d*) določuje, da se pač smejo rabiti za zvezo kavčukove cevi, toda te morajo biti narejene od čistega kavčuka, ki ni obdan s kovinastimi solmi. Ta določba velja tudi za obrt s pivom v steklenicah, ker tozadevna minist. naredba z dne 30. marca 1899, št. 64, drž. zak. se sklicuje izrecno na min. naredbo z dne 13. oktobra 1897, št. 237 drž. zak. In te naredbe moral je S. že po svojem poklicu poznati, ker z nevednostjo se že po načelih §§-ov 233 in 238 kaz. zak. nikakor ne sme zagovarjati. A tudi to ga ne oprošča, da kemične sestave kavč. cevi brez tehnične preiskave ni mogel spoznati. Da je

nadalje obtoženec cev, kakor pravi, kupil od opravičenega trgovca — kar se sicer ni dognalo, akoravno bi bilo imetelja firme F. vsled nar. z. min. z dne 19. maja 1899 št. 29 just. min. uk. tudi preganjati — to še ne dokazuje samo na sebi, da je cev bila normalne kakovosti; on bi se bil lahko prepričal, predno je začel rabiti cev, po tehnični preiskavi o vrednosti, ali pa bi vsaj drugod iskal natančnejega pojasnila; vsekakor bi bil moral zahtevati od firme F. popolna dokazila o redni kvaliteti cevi, ako ni hotel zapasti kazni. Takšne pazljivosti rednega obrtnika pa se obtoženec S. ni posluževal, on se sploh za sposobnost cevi ni brigal, in v tem ravno tiči njegova krivda, ki jo je kaznovati po § u 10 naved. zak.

V. Trgovec in gostilničar D. je prodal vozniku G-u iz svoje prodajalne za 4 gold. nekaj čez 200 zabojev kavnega surogata, ki je bil v zavitkih z napisom »k. k. österr.-ung Patent-Austria-Bohnen-Kaffee« i. t. d. Voznik G. je to kavo takoj zamenjal s tudi navzočim E., kateri mu je dal za kavo nekaj lišpa. Glasom mnenja preskuševališča za živila v Pragi obstojalo je blago, »Austria-Bohnen-Kaffee« označeno, iz semen-skih klic (»aus Keimlappen der Samen der Erdnuss — arachis hypogaea«); posamezne klice bile so več ali manj plesnive, torej blago pokvarjeno in po mnenju zvedenca radi močnega splesnenja neužitno. Radi ponudbe za prodaj, oziroma radi prodaje imenovanega ponarejenega blaga sta se morala zago-varjati trgovec D. in voznik G. Oba je okraj. sodišče oprostilo od obtožbe radi prestopkov po §§-ih 11, al. 2 in 12 zak. o živilih. Pri tem se je uvaževalo, da sta oba obtoženca dobro vedela, da ne gre za pristno kavo, marveč za nek surogat, ker je določena cena le primerna za surogat; dalje pa G. ni zabojev niti odprl, nego jih položil v vrečo in oddal tretji osebi. Razsodba prvega sodnika se niti s tem pečala ni, da je bilo blago zelo splesneno in radi tega tako pokvarjeno, da se ni dalo zavžiti; gledé na § 12 (z ozirom na § 11, št. 2 in 4) zak. o živilih ta rozsodba tudi nobenih razlogov ne podaje (§ 285, št. 5 k. pr. r.). Kar se tiče obtoženca G., se oprostitev lahko s tem utemelji, da on zabojev ni odprl in torej gotovo ni poznal kakovosti blaga, v njih shranjenega. A oprostitev obtoženca D. ni opravičena, ampak pravopomotna. To, da se je kavni

surogat označil za »Bohnen-Kaffee« (in celo s pristavkom »Austria«, kojega pomen gotovo ni vsem slojem ljudstva znan), je vsekakor lahko občinstvo prevarilo. Ako tudi pri obtožencu D. ni bil namen prevariti, je s tem le bil izključen čin §-a 11. al. 2. nav. zak., nikakor pa ni bil kazni prost radi malomarnega prodajanja ponarejene kave z zaznamovanjem, ki je sposobno za prevaro po smislu §-a 12 nav. zak. Če je nadalje G. tudi sam priznal, da je glede na nizko ceno smatral kavo le za surogat, to ni pomenljivo, ker kaznivost po §-u 11 al. 2 zak. o živilih ne nastopi vsled dovršene preware, ampak že iz tega, da je zaznamovanje blaga utegnulo koga prevariti, in ker končno določilo §-a 11, št. 4 naved. zak. velja le za prodajo manj vrednega blaga v posameznih slučajih, nikakor pa ne za prodajo v trgovini z mešanim blagom. Vsaj radi malomarne prodaje pokvarjenega blaga v smislu §-a 12 (z ozirom na § 11, št. 4) zak. o živilih je bilo D-a krivim spoznati, ko bi se zakon pravilno tolmačil, kajti on, imetelj trgovine z mešanim blagom, bil je zavezan, da se pred prodajo prepriča o dobrem stanju blaga v njegovi zalogi. Okrajno sodišče ni v tem oziru važnih okolščin dognalo, kajti ni dognano, kedaj je D. surogat sprejel, kje in kako ga je spravil, da celó ne to, ali je vedel, da je blago pokvarjeno (v zadnjem slučaju bilo ga je radi prestopka, ravno v §-u 11, št. 4 nav. zak. označenega, obsoditi, ker na zaprtih zabojih gotovo ni bilo hitro in lahko spoznati, da je blago plesnivo bilo.) — V formalnem oziru rzsodba tudi ni po predpisih §-a 270, št. 2, k. pr. r.; iz razpravnega zapisnika namreč ni posneti, ali se je prečital izvid in mnenje preskuševališča in tudi se ni v smislu §-a 84 k. pr. r. odredilo kaz. pravdno preganjanje firme »Austria-Kaffee-Compagnie v D.«, kar bi bilo umestno.

VI. Pri trgovcu K. se je našel črn poper, že semlet in premešan s koruzno moko. Kazenske poizvedbe so pokazale, da je dobavljal K. poper v celih zrnih od tržaške firme T., da je potem poper sam dal v svojem obrtu po svojih ljudeh mléti in da je očividno ponarejal sam to blago. Okrajno sodišče v B. je po stvarnem položaju pravilno obtoženca K. obsodilo radi prestopka po §-u 12. zak. o živilih. Prizivno sodišče pa je to rzsodbo razveljavilo in K-a oprostilo, uva-

žujé, da je koruza bila le neznatno pomešana, tako, da se je to le dalo spoznati po mikroskopski preiskavi, da pa k temu nihče ni bil primoran in da sploh nobena malomarnost ni dokazana, ker obtoženec nima niti koruze, niti koruzne moke v svojem obrtu, in da se po zaslišanih pričah grajana manipulacija pri njem bržkone tudi ni vršila.

Razsodba čisto nič ne govori o tem, kako je prišel pri mesek k popru; prezrlo pa se je, da zadene obtoženca K. vsekakor odgovornost, ker je zanemaril dolžnost, nadzorovati svoje osebe, katero je poper semlelo. Že radi tega bilo ga je odgovornega storiti za ponarejenje popra, katero se je očitno v njegovem obrtu zakrivilo; ako pa na to ni pazil, zapadel je radi prodaje ponarejenega popra kazni v smislu §-a 11, št. 2 zak. o živilih.

VII. Konečno še jeden slučaj zanimivejše vsebine, ker nočemo omenjati daljnih, ki več ali manj slično dokazujejo napačno uporabo zakona.

V prodajalnici Mice S. so našli hlebe kruha, kateri so znotraj bili plesnivi. Preskuševališče je izreklo, da je kruh bil pokvarjen in vživanje istega zdravju škodljivo. Mica S. je trdila, da je dobivala kruh od Mice T.; le-ta pa je trdila, da je pošiljala Mici S. vedno le sveži kruh, da je bilo preveč hlebov naročenih, da je potem blago na kolodvoru delj časa ležalo in tako prav lahko postalo pokvarjeno. Okr. sodišče v L. je obe obtoženki oprostilo. Razsodba povdarja in konstatuje, da sicer iz dobre moke spečeni kruh ni bil pokvarjen pri odpošiljateljici Mici T., ker se je bilo blago Mici S. še sveže doposlalo. S tem se je zares utemeljila oprostitev Mice T. Napačna in pravno-pomotna je pa oprostitev Mice S. Prva instanca razlaga, da ni dognano, koliko časa je obtoženka S. pustila kruh ležati, da je tudi Mica S. večkrat sama blago grajala nasproti Mici T. in celó telegrafično naročala, ter da se je plesen šele videl po tem, ko se je hleb načel. Toda ako sodišče domneva, da se je kruh še le pokvaril pri Mariji S., tedaj je le ta očitno pustila blago, bodisi predolgo ležati ali pa ga ni dobro shranila. Ako pa zares nič ni vedela o pokvarjenem kruhu, bi se vendar, upotrebljajoč samo dolžno pazljivost, bila lahko prepričala o kakovosti kruha;

gotovo kruh tedaj, ko ga je prodajala, ni bil podoben čisto svežemu kruhu, in že to bi jo moralo spraviti do tega, da načne vsaj en hleb in se tako prepriča, je li blago dobro ali ne. S tem pa, da je to previdnost zanemarjala, zakrivila je gotovo prestopok §-a 14, št. 2 event. po §-u 12 zak. o živilih, nikakor pa ne po §-u 11, št. 1 nav. zak.

Te razsodbe izdalo je c. kr. najvišje sodišče, kakor že rečeno, v smislu §-a 33 in §-a 292 k. pr. r., — vidi se, kako važnost pripisuje to sodišče pravilni uporabi zakona, v praksi še neudomačenega, in koliko odgovornosti imajo obrtniki pri razprodaji raznih rečij, katere spadajo pod določila zakona o prometu živil.

W.

Mala fides stečnika, napose dostalca.

Napisao dr. Dane Marinić.

(Zvršetak.)

Ovršna sudbena dražba još više potiskuje malam fidem dostalca u zadak.

Kod obične privatne prodaje hoće onaj gruntovni samo figurant, da realisira neko pravo, koje mu po materijalnom pravu niti nepripada (§§ 824., 1500. o. g. z.). Pošto je taj manjak kod prednika stečniku poznat, zato se uskraćuje zaštita njegovu sticanju; sticanje mu se sodilo u iztočnom griehu, a on taj poznati mu grieh izcrpljuje u svoju korist, stoga sam griěši.

Kod ovršne dražbe je sasma inače. Tuj nerealisira vlastnik (ovršeni) svojeg prava vlastnosti. Čin odsvojenja — dražbovanje — dogadja se bez njegove privole; dapaće proti njegovoj volji. Vlastnik neradi u tom odsvojenju niti za njo, dapaće on radi sve moguće proti tomu. On nije aktivan u pozitivnom smjeru odsvojenja, već u negativnom, ili je u najboljem slučaju miran, pasivan. Njega se ništa nepita. S njim se ništa neugovara. Njega kod samog odsvojenja niti netreba, a redovito ga niti neima. Njega dostalac netreba niti poznavati, a mnogo puta ga niti nepoznade. Odnosaj ovršenika prema

ovršnom objektu nikoga nezanima niti treba zanimati; nitko nepita, kako je ovršenik došao do ovršnog objekta; dostalcu je to ravnodušno, jerbo on sa ovršenikom neutanačuje nikakog pravnog posla.

Ovdje kod dražbe radi se s nečim sasama drugom i sa osobama sasama drugimi.

Ovdje založni vjerovnik pomoću suda a po stanovitim pravilih realisira svoje založno pravo. Pravo zaloga se realisira odsvojenjem zaloga. Bio ovdje kod dražbenog odsvojenja odsvojitelj tko mu drago, bud: svrhovoditelj, bud: sud, bud: obojica zajedno, to je svekako stalno, da ovršenik — makar je vlasnik — nije odsvojitelj. Odnosa ovršenika prema ovršnom objektu stupa u zadak.

Kod dražbe mjesto ovršenikovo prava vlastnosti stupa na poprište pravnih promjena svrhovoditeljevo založno pravo kano uzrok i temelj tih promjena. Cin, kojim se na zahtjev vjerovnika realisira njegovo založno pravo, taj isti čin pri svojem koncu, pri koncu realisiranja i iz njega samoga porodi dostalčevo pravo vlastnosti. I ovdje — kano gore kod izvansudne prodaje — realisiranje u rukah vjerovnika (svrhovoditelja) i sticanje u rukah dostalca stoje si medjusobno u uzročnom savezu kano pater et filius. Ovdje kod dražbenog odsvojenja vidimo, da je — prisposodobiv ga sa privatnim odsvojenjem — odsvojiteljevo pravo vlastnosti svoju ulogu prenielo na svrhoviteljevo založno pravo. Stoga u gornjem generalnom pravilu o privatnom odsvojenju na mjesto glumca »prednikovo pravo« možemo i moramo staviti novog glumca »svrhovoditeljevo založno pravo«. I uz promjenu glumca ostaje ista pravna uloga, ostaje isti pravni princip. Gornje pravilo za privatna odsvojenja glasi — mutatis mutandis — za dražbu: substrat malae fidei dostalca jeste posvemašnje materijalno-pravno pomanjkanje svrhovoditeljevog založnog prava, realisiranjem kojega hoće dostalac svoje pravo da stekne.

Kontrolirajmo ovo pravilo ustanovom §-a 824. o. g. z. Ako vjerovnik radi nasljednikova duga bona fide obtereti njegovu pogrešno nasljedjenu nekretninu, on ju uz §-a 824. o. g. z. —

argumentum a majori ad minus — može dati za taj dug dražbovati, makar nasljednikova uručbenica i njegova na njezinom temelju upisana vlastnost bile po materijalnom pravu bez krieposti. Vjerovnik to može činiti zato, pošto u njegovom založnom pravu, koje se dražbom realisira, neima materijalno-pravne mane. Dok založno pravo, oboružano podpunom svojom pravnom snagom, hoće da se realisira, kako se onda može dozvoliti, da znanje treće izvan zalogopravnog odnošaja stojećee osobe (dražbovatelja), i to znanje opet o nečem trećem, izvan zalogopravnog odnošoja stojećem, nerealisira-jućem se (o pogreški uručbenice i upisa) — kako, pitamo, te okolnosti mogu zapriečiti realisiranje tog založnog prava? Dok kriepost založnog prava po materijalnom pravu nezavisi u ničem od ovih okolnosti, odakle onda ove okolnosti crpe svoju legitimaciju za obezkriepljenje tog istog založnog prava? Ako je vjerovnik po materijalnom pravu vlasten založenu stvar dati dražbovati, zašto da ne bude svadko vlasten tu stvar kupiti, pa i onaj, koji je znao za manu uručbenice? Ta bo mana i znanje dražbovatelja o njoj nisu po materijalnom pravu naslov za utrućee založnog prava. U založnom pravu — koje se realisira — neima onog potrebnog substrata, neima one materijalno-pravne mane, koja bi to eventualno znanje dražbovatelja i dostalca kvalificirala kano zakonsku relevantnu malam fidem.

Obavimo kontrolu sa ustanovom §-a 1500. o. g. z. Ako vjerovnik radi duga gruntovnog vlasnika obtereti založnim pravom nekretninu upisanu jošte na tog dužnika, a neznajuć, da je ta nekretnina već prije toga dosjelošću postala vlastnićtvom treće osobe, on tu nekretninu po §-u 1500. o. g. z. može dati za taj dug dražbovati, makar dužnikova vlastnost radi nastupivše dosjelosti bila po materijalnom pravu bez krieposti. Niti ovdje, kano niti gore kod § 824. o. g. z., neima substrata za malam fidem dostalca.

Isti je rezultat, ako je založno pravo nastalo uz okolnosti §§ 430., 440 o. g. z. Gruntovni vlasnik založi svoju nekretninu, koju je već prije nekome prodao, ali je još ostala na njem upisana. Založni vjerovnik može dati tu nekretninu dražbovati, jerbo njegovo pravo zaloga nije u protuslovju sa materijalnim

pravom makar on znao za ono ranije odsvojenje — a u protuslovju nije tako, jerbo niti pravo vlastnosti njegovog prednika nije u protuslovju sa materijalnim pravom, pa stoga materijalno pravo neima niti uporišta, s kojeg bi protuslovalo onom založnom aktu još upisanog vlasnika. U pravu vlastnosti založitelja neima onog potrebnog substrata, neima one materijalno-pravne mane, stoga je stečnikovo pravo zaloga po materijalnom pravu korektno; a pošto opet u ovom založnom pravu neima materijalno-pravne mane, to neima niti za dostalca substrata za malam fidem, pa može bez svojeg uštrba dostati i onaj, koj je znao za okolnosti §§-ov 430., 440. o. g. z.

Po tom kod sudbene ovršne dražbe u nijednom slučaju nije od važnosti ničiji pravni odnošaj prema dražbovanoj stvari već samo odnošaj ovrhovoditelja; naročito nije od važnosti odnošaj ovršenika, te manje dostalca ob odnošaju ovršenika nije po zakonu postavljeni substrat za malam fidem dostalca. To sve iz jednostavnog tog razloga, šta dostalčeva vlastnost nedobiva svojeg života iz ovršenikove vlastnosti, već jedino iz ovrhovoditeljevog prava zaloga.

Po tom bez obzira na odnošaj ovršenika prema ovršnom objektu može svatko, komu neprieči osobna kakova vlastitost nadbijati, dostati, nemože mu se predbaciti mala fides.

Rečeno je, da je za malam fidem dostalca substrat u materijalno-pravnoj mani ovrhovoditeljeva prava zaloga. U čem bi ta mana tog založnog prava prigodom dražbe imala da postoji, koje bi ju naime činjenice imale da tvore; tko bi onda na temelju tih činjenica imao i mogao da reagira proti založnom pravu ili kasnije proti dostalcu; u kojem vremenu, kojom procedurom — to se ovdje mimoilazi; to sve nebi bilo nezanimivo, dapače i od moguće praktične vrijednosti.

To je mala fides stečnika, napose dostalca po zakonu.

B. Logika života takodjer neodbrava naše prakse, osobito glede dostalca.

Upravo je drastična stvar, kada se dostalcu prigovori mala fides. Dovoljno je imati pred očima tečaj činjenica, kojimi dostalac dodje do vlastnosti. Fama putuje selom od kuće do kuće, čuje se urbi et orbi, da sud prodaje susjedovu zemlju.

Znade, da je tu zemlju drugi susjed kupio i da ju posjeduje, nu nije je na sebe prepisao, ili znade, da tu zemlju netko drugi već preko 30 godina drži. Pa ipak čuje občinskog glasonošu i čita na ovršenikovih vratih, da sud zemlju prodaje. Ide pitati sudca. On mu potvrdi taj glas; kaže mu dan i mjesto dražbe; protumači mu dražbene uvjete i pokaže gruntovnicu; pročita mu dražbeni oglas, po kojem će zemlja biti onoga, koji najviše daje. Nigdje niti čuje niti čita, da baš on nebi smio kupiti; a da mu tko i reče, to mu nikako nebi išlo u glavu, da baš on nesmiye kupiti a sav ostali sviet smije. Dodje na dražbu; čuje dražbene uvjete, sluša ponudu sudca i izklicatelja, sve osbiljno, službeno, sudbeno. Upozori sudca na prijašnju prodaju ovršenika ili na dosjelost koga trećega. Šta će sudac, nego: »To se mene ne tiče; tražbina je dosudjena, i mora biti plaćena; danas je dražba, i zemlja mora biti prodana; tko daje najviše, njegovo je.« Šta će na te sudčeve rieči dražbovatelj, nego da nadbija; dostane uz sudčev refren: »i treći put!« Sluša sudčevu sankciju, kako ju diktira u zapisnik na glas coram publico: »Time je dražba zaglavljena, a nekretnine N-a N-a upisane u zemlj br. x. obč. y. d o s u d j u j u se N-u N-u, kojih je kupio za 7 for. te se isti proglašuje dostalcem«. Svoju dostalačku sojedočbu (zapisnik) biljeguje biljegom od 1 krune, podpiše i ode kući in optima fide. Poslje u ruke onog istog sudca plati kupovninu. Dobije uručbenu podpisanu po onom istom sudcu. Obavi još gruntovni prepis na svoje ime, a bez tereta: sretan čovjek, sve pod sudbenim auktoritetom sudčevom uredovnom djelatnošću obavio.

Nu onaj susjed nepušta posjeda. Putuje dostalac po svoju novu sasma čistu gruntovnicu. Putuje s njom k onum istom sudcu. Isti onaj sudac uzme tužbu u zapisnik. Parnica se vuče kano gladna godina. Tuženik prigovara malam fidem. Isti onaj sudac izriče osudu.

Kakovu?

Onaj isti sudac, koji je kod dražbe rekao: »zemlja mora biti prodana; tko daje najviše, njegovo je«, koji je u zapisniku konstatirao, da je dostalac tu zemlju kupio, koji mu je u zapisniku dražbenom tu zemlju jednom već »dosudio«, koji je u svoje vlastite ruke primio od tužitelja kupovninu —

taj isti sudac zar da sada tu istu zemlju uzkrati tomu dostalcu?

Zar je dostalac kupio pustu slavu, da paradira samo u gruntovnici a ne u posjedu?

Kako bi ovakov odbijeni dostalac nazvao tog sudca?

Šta bi ovakov odbijeni dostalac mislio o sudu i ob oblasti u obće?

Šta bi ovakov odbijeni dostalac držao do prava i pravice, do zakona i države?

Zar je čudo, da ovakov odbijeni dostalac trazi nadripi-sara, da tog sudca »tuži na cara i bana?«

Zar je čudo, da ovakov odbijeni dostalac gubi svaku vjeru u zakon i u sud?

Zar je čudo, da se ovakovom odbijenom dostalcu primitivna povjerljiva pravna sviest uzburka do skrajnjeg ogorčenja, te mu postaje anarhičnom?

Neima rimskog pravnika, neima riečitog Isusovca, koji bi mogli utaložiti valove ogorčenja ovakovog odbijenog dostalca!

I zar se tko može tomu svemu čuditi?

Uvažujuć malam fidem dostalca oštećuje se sve interessente. Smanjuje se broj dražbovatelja, smanjuje se kupovnina; tim trpi ovršenik, trpe vjerovnici, trpi dostalac.

Neuvažujuć prigovor malae fidei, neoštećuje se nikoga. Niti onog trećeg posjednika. Jednom će se bo dražba ipak provesti, makar sa jednim dražbovateljem, i onaj posjednik će ipak jednom morati napustiti posjed prije ili kasnije, milom ili silom; a za njega je bez ikakva interesa, na čiju će ga korist napustiti.

Uvažanjem malae fidei dostalca i smanjivanjem broja dražbovatelja i kupovnine može štetovati i sam onaj treći posjednik. On je tu zemlju privatno kupio i platio. Većim brojem dražbovatelja poskoči kupovnina, pa bi si onaj treći posjednik mogao doći do povratka svoje plaćene kupovnine (§ 1435. o. g. z.).

Dostalac plati kupovninu. Parnicom radi malae fidei padne. Zar on sbilja mora da ostane i bez zemlje i bez kupovnine? Zar neima barem kondiciju na plaćenu svotu (condictio causa finita § 1435. o. g. z.)? Nu od koga da kondicira? Od ovr-

šenika? od ovrhovoditelja? od hipotekarnog vjerovnika primo loco? ultimo loco? od hipotekarnog vjerovnika, koji je zadnji ostatak kupovnine pobrao? Nu: quo titulo? Ergo od sudca, koji je prodavao i kupovninu primio! Bili sbilja naša praksa kao izumiteljica dostalčeve malae fidei sudca osudila? Zar se je sudac obogatio? Nitko nije ništa bez pravnog naslova dobio, ali dostalac je ipak osiromašio! Svi pošteni, ali dostalčevih novaca neima! Ovo pitanje imali bi da rieše izumitelji dostalčeve malae fidei.

C. Jednodušna takodjer nije ova sudačka praksa. Viši sudovi ju konsekventno usvajaju. Nu prvomolbeni sudci, stojeći pri izvoru životnih odnošaja i prisluškjuće shvaćanju koli u vrtlogu praktična života živućih pravnika toli razumnih pravno neizopačenih laika, nisu prijatelji te prakse viših sudova, nu oni joj se moraju pokoravati. To znade svatko, tko sa prvimi molbami posla imade. Kadkada tuženik niti nemisli na svoj prigovor, ali mu ga viši sud u usta tura.

I čistoći prakse bi odgovaralo, i sigurnosti prometa bi bilo uhamnije, i broj parnica bi se umanjio, da se pomenuta tobožna praksa viših sudova u ovom pitanju jednom žabaci.

Iz pravosodne prakse.

Civilno pravo.

a) Če je posojilo med zakonskima neveljavno, ker se ni bil napravil notarski akt, dá se valuta po §-u 1431. obč. drž. zak. kondicirati. — Priznanje pravno obstoječe terjatve ne spada med pravna dejanja, ki se dajo izven konkurza izpodbijati. — K uporabi §-a 498. civ. pr. reda.

C. kr. deželno sodišče v Ljubljani je na izpodbijalno tožbo Hugona I., prot. trgovca v L., zoper Heleno H., krojačevo soprogo v L., radi 2934 K 68 h razsodilo:

Odbije se tožbena zahteva: 1.) Tusodna, vsled dotične tožbe toženke Helene H., krojačeve soproge v L., med njo in njenim možem Josipom H sklenjena poravnava z dne 15. dec. 1899 Cg. I. 368/99-2

in na nje podlagi radi terjatve Helene H. v znesku 1600 gld. s pr. glasom rubežnega zapisnika c. kr. okr. sodišča v L. z dne 2. januarja 1900 E. 3277/99 opravljena rubežen premičnega premoženja Josipa H. sta nasproti Hugonu I. glede njegove terjatve proti Josipu H., krojaču v L., iz razsodbe z dne 8. jan. 1900 I. 363/99-50 v znesku 1467 gld. 34 kr. s pr. nični in brez pravne moči; 2.) tožitelj Hugon I. je upravičen terjati in dobiti potom rubežni in prodaje premičnin Josipa H., zarubljenih glasom rubežnega zapisnika c. kr. okrajnega sodišča v L. z dne 2. januarja 1900 E. 3277/99, plačilo svoje terjatve iz razsodbe z dne 8. januarja 1900 E. I. 363/99-4 v znesku 1467 gld. 34 kr. s 6 % obrestmi od dne 12. junija 1899, sodnih stroškov v znesku 44 K 4 h, razsodnine in eksekucijskih stroškov — ne glede na zastavno predpravo, katero je zadobila toženka za svojo terjatev pri Josipu H. na podlagi poravnave z dne 15. decembra 1899 I. 368/99-2 in 3.) toženka je dolžna tožitelju povrniti pravdne stroške. — Tožitelj je dolžan toženki plačati poleg posebe vračljive razsodnine na 181 K 56 h odmerjene sodne stroške v 14 dneh pod eksekucijo.

Dejanski stan.

Tožitelj navaja, da mu je bila s tusodno pravomočno razsodbo z dne 8. januarja 1900 Eg. I. 363/99-5 pripoznana terjatev pri Josipu H. v znesku 2934 K 68 h s 6 % obrestimi od dne 12. junija 1899 in sodnimi stroški, da se mu je nadalje s tusodnim sklepom z dne 7. januarja 1900 I. 363/99-4 dovolila in s sklepom c. kr. okr. sodišča v L. z dne 10. januarja 1900 Hc. 17/00-1 izvršila sodna hramba nasprotnikovih premičnin.

Na drugi strani je pa zahtevala tudi toženka od Josipa H. s tožbo z dne 2. decembra 1899 Cg. I. 368/00-1, da plača dozdevni dolg v znesku 1600 gld. s pr. in je dosegla na podlagi o tem sklenjene poravnave z dne 15. decembra 1899 I. 368/99-2, s katero se je Josip H. zavezal, da plača iztoženo svoto 1600 gld. do 20. decembra 1899, prisilno zvršilo s tem, da se je vsled tusodnega sklepa z dne 23. dec. 1899 I. 368/99-3 dovolilo in glasom zapisnika c. kr. okr. sodišča v L. z dne 29. decembra 1899, oziroma 2. januarja 1900 tudi opravilo rubežen toženčevih premičnin.

Tožitelj Hugon I. izpodbija sedaj omenjeno poravnavo in na nje podlagi pričeto prisilno zvršilo, ker se opira poravnava na tožbo, s katero zahteva sedanja toženka Helena H. od svojega moža Josipa H.

povračilo posojila, koje bi se jej bilo tekom več let doštelo, ne da bi se za to posojilo v smislu §-a 1. zakona z dne 25. julija 1871 št. 76 drž. zak. bilo napravilo med zakonskima notarski akt, torej na tožbo brez veljavnega pravnega naslova, katerega tudi sodna poravnava ne more nadomeščati. Sploh pa Helena H. glede na njeno premoženje in njene pičle zasluzke niti ni imela kaj posojati svojemu možu, kamo li svoto v tožbeni visokosti 1600 = 3200 K.

Poravnava se pa tudi radi tega izpodbija, ker ni Josip H. ugovarjal, čeprav je imel pravico, da manka tožbi pravnega naslova, in ker se je plačilni rok na tako kratek čas določil, da je prehitel s prisilnim zvršilom glede te izmišljene terjatve svoje upnike Ivana G. in Norberta M. ter tudi sedanjega izpodbijajočega tožitelja, ki je bil proti njemu vložil svojo tožbo radi 1467 gld. 34 kr. (2934 K 68 h) že dne 30. novembra 1899 Cg. 363/99-1, — ker se je torej zgodilo v ta namen, da se njegovi (Josipa H.) upniki oškodujejo. O tem namenu je morala sedanja toženka Helena H. vsekakor vedeti, kajti z ozirom na zakonsko zaupno razmerje, v katerem živi s svojim možem, jej ni moglo ostati prikrito, da je mož blago pri prej imenovanih firmah in pri tožitelju večkrat na upanje kupoval in njim znatne zneske dolgoval, vzlasti ker se je tožitelju nasproti izjavila, da bo plačala možev dolg iz svojega premoženja, in ker je morala tudi uvideti, da mož pri svojem premoženji nikakor ne bo mogel tolike terjatve, kolikoršno je od njega iztožila, v 5tih dneh poplačati.

Gotovo pa je toženka zaznala o moževem dolgu v dan, ko je sklepala poravnavo, ker sta bili razpravi v obeh pravnih stvareh na isti dan, isto uro in v eni in isti dvorani določeni. A tudi to, da se je določil čudno kratek rok za plačilo toženkine terjatve, in okolnost, da je toženkin mož likvidno tožiteljevo terjatev tajil in celo za odgovor na tožbo zadobil 14dnevni rok, moralo je toženko brez najmanjšega dvoma poučiti, da namerava njen mož s sklepom poravnave tožitelja oškodovati.

V resnici je toženka dosegla iz moževih premičnin pokritje za svojo dozdevno terjatev, ker je proti možu na podlagi poravnave vodila eksekucijo in konečno tudi glasom zapisnika eksekucijskega sodišča L. z dne 31. januarja 1900 v roke zastopnika dr. K. prejela skupilo za prodane premičnine v znesku 1324 K. Tožitelj Hugon I. pa ni dobil plačila za svojo terjatev in ga, kakor kažejo navedeni eksekucijski akti, tudi pričakovati ne more.

Na te dejanske razmere opira tožitelj svoje, v razsodbi označene zahteve in je pri razpravi tudi še trdil, da je toženka svojemu zastopniku izrecno naročila, naj določi pri poravnavi plačilni rok z ozirom na tekoče pravde in preteče eksekucije le za malo dni.

Toženka se je, oporekajoč nasprotnikovim trditvam, v kolikor niso razvidne iz aktov, branila takole:

Za njene možitve je imela približno 1500 K premoženja, katero si je bila v teku let od svojega zaslužka prihranila. Nadalje je prejela v prvem letu svojega zakona in kaka tri leta pozneje v dveh delnih zneskih skupaj 240 K od svojih starišev, vendar ni možu, četudi je vedel za njene prihranke, ničesar donesla, ker ni sam ničesar posedoval. Od moževega strica Lenarta H., katerega je 2 leti in 4 mesece z vsem oskrbovala, dobila je po 10 gld. na mesec, torej skupaj 560 kron; istotako je dobila od svoje sestre France skupaj 120 kron; v letih 1896 do 1898 pridobila si je kot prodajalka tobaka povprečno vsak mesec 30 gld., skupaj 1620 K. Vse te dohodke pridržala je za-se in jih deloma naložila v hranilnici, ker je njen mož, kar se je v hiši rabilo, sam priskrboval in z dohodki iz svojega obrta plačeval, prepustivši prej omenjene zneske njej (ženi) v porabo. Od teh blizo 4040 K znašajočih zneskov je svojemu možu na njegovo prošnjo in zagotovilo, da povrne, posodila te-le zneske: leta 1889, da si nakupi blago in šivalni stroj, 240 K; leta 1894, da otvori trgovino z narejeno obleko, 1000 K; leta 1895., da nakupi blaga, 400 K; leta 1896. v isti namen 600 K; leta 1897., ko sta se selila, da si pripravi zalogo obleke, 800 K; in leta 1898. zopet, da si nakupi blaga, 400 K; skupaj 3240 K. Poleg tega pa je možu dajala še večkrat male zneske po 10 do 20 gld., kojih povračila ni zahtevala in katerih tudi ni zaračunila. Pač pa jej je mož, prejemajoč gori navedene, izrecno kot posojila izročene zneske, vedno obljuboval povračilo in na opetovane opomine in vprašanja, kedaj da vrne, zagotavljal, da stori to, kakor hitro se mu zboljša kupčija. Odo-braval je tudi vsakokratni obračun in priznal resničnost pozneje iztožene skupne svote 3240 K. Šele, ko je sprevidela, da se moževe premoženjske razmere ne zboljšajo, nastopila je pravnomojno pot, a ni naročila svojemu zastopniku družega, nego naj hitro dožene pravnomojno stvar, da dobi ona kmalu svoj denar. Pozneje ni nikakor vplivala na razvoj pravnomojne stvari, ampak vse prepuščala skrbi zastopnikovi.

Toženka konečno predlaga, da se naj tožbo odbije, in tožitelj v povrnitev stroškov obsodi,

Glede svojih pridobitnih razmer je toženka še dostavila, da je zaslužila kot delavka v tvornici papirja od svojega 13. do 25. leta vsakih 14 dni po 10 do 11 gld., najmanj pa 7 gld.; to da je skoraj vse prihranila, ker je stanovanje pri stariših skoraj nič ni stalo. O moževem gospodarskem položaju jej je bilo pač toliko znano, da je jemal blago od tožitelja in da mu je bil nekaj dolžan, a koliko je dolga, ni vedela, ker sta ona in mož na račun plačevala. Prav tako jej ni bilo znano, da je mož tudi pri drugih trgovcih blago na posodo kupoval, ker se za njegov obrt ni brigala in je tega sam za-se vodil. Tožila je še-le potem, ko so ostali vsi opomini brezuspešni in ko jej je mož rekel: »Toži me, če misliš, da boš kaj dosegla.« Mož je bil zelo nevoljen, ko je dobil tožbo, a pozneje ni omenil ničesar niti o sklepu izpodbijane poravnave, niti o istočasno razpravljani pravni stvari današnjega tožitelja; pri naroku samem toženka ni bila navzoča.

O toženkinem zaslužku zvedelo se je od vodstva tvornice papirja in od c. kr. finančne direkcije, da je v tvornicah papirja zaslužila delavka v dobi, katero omenja toženka, povprečno 6—7 gld. in akordna delavka 8 do 9 gld. vsakih 14 dni, in da je znašal kosmati dobiček od prodaje tobaka, katero je opravljala toženka, 381 gld. 88 kr. = 763 K 76 h na leto.

Toženkin mož Josip H., ki je bil na predlog obeh strank zapri-sežen, potrjuje v bistvu povse soglasno izpoved žene in zlasti posojevanje, opominjevanje in zagotavljanje povračila ter dostavlja, da ga je žena večkrat silila, naj vrne, da pa jej je on vedno odgovarjal, da mora prej »to in ono« plačati. Žena je tudi vedela, da je nekaj tožitelju dolgoval, in je bila navzoča, ko je prinesel tožiteljev hlapec račun (pril. 7) s pismom; račun je priznal in podpisal in pri tej priložnosti ženi pripomnil, da želi tožitelj tudi njenega podpisa, a ona je to odklonila. Koliko da je tega dolga, ženi ni razodel in prav tako tudi ne svojih dolgov pri G. in M., vendar je mogla sumiti, da je pri G-u nekaj dolga, ker je nekoč vpričo nje G-ovemu pomočniku na vprašanje, zakaj ne jemlje nič več blaga, odvrnil, da mora prej »staro« poravnati. A to, da ga toži sedanji tožitelj, je svoji ženi šele tedaj omenil, ko je imel že njeno tožbo v rokah.

Josip H. je zlasti tudi potrdil, da ni pred narokom s toženko prav ničesar dogovarjal, kako naj se obe pravni stvari rešita, da sploh ni med časom, ko je bil prejel tožbo in ko se je sklenila poravnava, o tej stvari prav ničesar z ženo govoril, ampak da ji je šele po obeh narokih

povedal, da mora na tožbo Hugona I. (sedanjega tožitelja) v 14. dneh odgovoriti, njo (toženko) pa v petih dneh plačati, in je še dostavil: »Potem se pa stepite«. Terjatev žene da je resnična in plačilu zapala, gledé tožbe Hugona I. pa da je radi tega hotel rok za odgovor, ker je mislil, da mu je blago predrago zaračunil; naposled pa radi tega ni odgovoril, ker ni imel denarja, da bi pooblastil odvetnika.

Uradne spise, na katere sta se stranki sklicevali in kateri so znani sodišču in strankama, priložilo se je razpravnemu zapisniku, nadaljne dokazne predloge se je odklonilo.

Razlogi.

Da terjatev tožene Helene H. proti njenemu možu Josipu H. po pravu obstoja, o tem ni moči utemeljeno dvomiti, kajti z ozirom na to, da njegova s prisego potrjena izpoved, koje verojetnost podkrepljajo tudi sodne poizvedbe o toženkinih pridobitnih razmerah, povsem potrjuje navedbe toženkine, moral je sodni dvor smatrati za dognano, da je toženka svojemu možu, na njegovo zahtevo in proti zagotovitvi povračila, ko se zboljšajo razmere, v teku let 1889 do 1898 doštela posojila v skupnem znesku 3240 K, da ga je večkrat opominjala in k plačilu nagovarjala in naposled, ker so njegove premoženjske razmere čimdalje bolj slabele, tožila dne 2. dec. 1899 Cg. I. 368/99 na plačilo 1600 gld. ali 3200 K. To tožbo je opirala na dvojni pravni naslov po §§-ih 983 in 1431 obč. drž. zak.

Posojilo v smislu strogih določeb zakona z dne 25. julija 1871, št. 76 drž. zak., *lit. b*), sicer res ni veljavno, vendar obseza vse znake »conditionis indebiti«, namreč izročitev premoženja brez pravnega naslova, katera utemeljuje pravico, da se terja povračilo po §-u 1431. obč. drž. zak., vzlasti ker po §-u 915. obč. drž. zak. daritev ni domnevati in ker se po §-u 1447. obč. drž. zak. ne sme nihče okoriščati s škodo drugih.

Iz tega izhaja, da sedaj izpodbijana poravnava, sklenjena na podlagi tožbe z dne 14. decembra 1899 Cg. I. 368/99-2, ni bila nikako navidezno opravilo, temveč je merila na to, da se zadobi plačilo resnične terjatve, in tako je že po sebi izpodmahnjena pravna opora izpodbijni tožbi.

Nagibi k zakonu z dne 16. marca 1884, št. 36 drž. zak. kažejo, da je hotelo zakonodajstvo od načela, v eksekucijskem pravu veljavnega, rekše »prior tempore, potior jure«, dopustiti izjemo le v konkurznem postop-

panji in to radi tega, ker kridatar nima več pravice, pravoveljavno plačevati posamezne upnike, ker so temveč zadobili vsi upniki skupaj pravico do enakomernega poplačila iz kridatarjevega premoženja.

V slučajih izvenkonkurznega postopanja torej, kadar je izpodbojno dejanje posameznemu upniku v korist, ni uporabljati določeb §§-ov 29 in 30, II. lit. 4. izpodboj. zak., kajti pokritje, oziroma poplačilo istinite terjatve, če se tudi s tem izterljivost terjatve drugega vedoma otežkoči ali krši, moči je uspešno izpodbijati le v slučaju konkurza po §u 5. l. c. Izpodbojno, izven konkurza naperjeno tožbo bilo je torej odbiti in tožitelja po §-u 41 c. pr. reda v povrnitev stroškov obsoditi.

Proti tej razsodbi vložil je tožitelj priziv na c. kr. višje dež. sodišče v Gradcu. To je z odločbo od 4. sept. 1900 Bc. II., 51/00-1 prizivu ugodilo, po tožbeni zahtevi spoznalo in toženko v plačilo pravnih ter prizivnih stroškov obsodilo.

Dejanski stan.

Proti razsodbi prve inštanice vložil je tožitelj pravočasno priziv radi glavne stvari in radi stroškov, češ da je sodil prvi sodnik z napačnega pravnega stališča. Prizivni predlog je, da se sodbo prvega sodnika spremeni, tožbeni zahtevi ugoti in toženko v plačilo pravnih stroškov prve in druge inštanice obsodi. Obe sporni stranki sta v svojih spisih izrecno izjavili, da ni treba razpisati ustne prizivne razprave.

Sicer pa ostane dejanski stan prve razsodbe.

Razlogi.

Nazoru prvega sodnika, da je dognano, da je toženka doštela svojemu možu 3240 K vsega posojila, ni moči pritrditi, ker potrujeta to dejstvo le oba zakonska H., katera sta enako intenzivno udeležena pri izidu te pravde, in torej njunim izpovedbam ni moči toliko verjeti, da bi se le na njih podlagi ali pa tudi v zvezi s poizvedbami o prejšnjih ugodnih pridobitnih razmerah toženke smatral dokazanim sklep pogodbe, katero trdi toženka. Pa tudi če se vzame, da je to dokazano, je bilo posojilo, ker se o njem ni napravilo notarskega akta, neveljavno in se ne da iztožiti. Tudi ni, da bi se hotelo iztožiti tako zahtevo iz naslova obogatbe, ker tem načinom bi se dala vsa posojila med zakonskimi iztoževati, ne da bi se izpolnile stroge določbe zakona z dne

25. julija 1871, št. 76 drž. zak. Tako pa bi postala iluzorna zaščita, ki jo ta zakon jamči upnikom.

Ako je manjkal torej tožbi Helene H. zoper njenega moža Josipa H. sleharen pravni naslov, tedaj tudi poravnava, sklenjena dne 15. decembra 1899, ne more biti pravovezna in ni mogla potom novacije spremeniti neiztožne terjatve v tožno terjatev. To bi bilo možno le, če se bi obvezanec odpovedal pravici ugovarjati neiztožnost, a takšna odpoved v zmislu določb gori navedenega zakona nikakor ni dopustna.

Mož toženke pri razpravi 15. dec. 1899 ni proti tožbi, za katero tu gre, ugovarjal neiztožnosti; nadalje je on, čeprav je bilo povračilo posojil, kakor se soglasno priznava, določeno šele za tedaj, ko se bi kupčija zboljšala, obljubil, da bode terjatev, ki za časa poravnave torej še ni bila zapadla, v znatnem znesku 1600 gld. v petih dneh plačal, dasi ni imel takrat Josip H., kakor sam priznava, nikakih plačilnih sredstev, nego mu je ibaš tedaj pretil gospodarski polom; nadalje je bilo Josipu H. isti dan (15. decembra 1899) tudi o tožbi današnjega tožnika, vloženi dne 30. novembra 1899 radi 2934 K 68 h, razpravljati in on je zadobil za odgovor na tožbo rok, a se je dal, ne da bi tožbi ugovarjal, kontumicirati, z česar je sklepati, da sploh ni imel kaj proti tej tožbi ugovarjati in da le radi tega ni submitiral, da je pridobil svoji ženi časa za zavarovanje in izterjanje njene, dva dni pozneje iztožene terjatve; konečno je pomisliti, da je isti dan, ko se je sklenila poravnava, zapala menica z dne 15. novembra 1899 za 150 gld., kojo je Josip H. akceptiral M-u za blago, in da je Josip H. od oktobra 1899. leta naprej dolgoval G-u 71 gld. 94 kr. Vse te okolščine jasno dokazujejo, da je sklenil Josip H. poravnavo, ki je predmet današnji izpodbijalni pravdi, »in fraudem creditorum«, kar sicer potrjuje tudi njegovo izustilo nasproti ženi po razpravah z dne 15. decembra 1899: »e potem se pa stepite«, ker s tem je hotel Josip H. reči, da je on svoje storil, upniki pa naj se sedaj prepirajo za svoje plačilo.

Toženka sama priznava, da je vedela o terjatvi današnjega tožitelja, čeprav baje ni hotela zvedeti visokosti te terjatve, in da je odklonila sopodpis računa za to terjatev in tako svojo soobveznost; ta odklonitev se je pa gotovo zgodila z ozirom na visokost te terjatve, iz česar je sklepati, da ona je vedela tudi za visokost terjatve. Poleg tega zvedela je toženka, kakor pravi Josip H., tudi o G-ovi terjatvi tedaj, ko se je pogovarjal njen mož z G-ovim pomočnikom in mu omenil svoj dolg. Toženka je nadalje tudi priznala, da je zastopniku naročila, naj hitro

vloži njeno tožbo, ker se je bala, da ne bi drugi upniki zasegli moževega premoženja.

Te okolščine dokazujejo jasno, zlasti če se upošteva intimno razmerje med toženko in dolžnikom, njenim možem, da je toženka vedela o moževi nakani, druge upnike z izpodbijano poravnavo oškodovati.

Spisi sami nadalje dokazujejo, da so tu dani pogoji §-a 32. izpodbojnega zakona.

Tožiteljeva izpodbijalna zahteva izven konkurznega postopanja je torej v §-u 29. navedenega zakona utemeljena in radi tega je bilo po §-u 35. l. c. spoznati, da je sodna poravnava z dne 15. decembra 1899 tožitelju nasproti pravno neveljavna, in s tem ugasne po §-u 12. in 37. istega zakona tudi veljava eksekucijskega, na podlagi te poravnave pridobljenega naslova in ugasnejo vsi opravljeni eksekucijski čini.

Ker je po vsem tem tožiteljev priziv utemeljen, bilo je prvo razsodbo spremeniti in tožbeni zahtevi ugoditi, le-to pa v drugi točki primerno določilo cit. §-a 35. tako popraviti, da se je vsebina tega dela zahteve označila za to, kar mora toženka trpeti. Izraziti je bilo tudi paricijski rok, kojega je bilo določiti po §-u 409. c. pr. r.

Toženka, ki je pravdo do cela izgubila, povrniti mora nasprotniku v smislu §-a 41. in 50. c. pr. r. tudi pravdne stroške obeh instanc v odmerjenem znesku.

C. kr. najvišje sodišče je na revizijo toženke z odločbo z dne 6. novembra 1900, št. 14793, rozsodbo prizivnega sodišča premenilo in rozsodbo c. kr. deželnega sodišča ljubljanskega obnovilo, prisojdivši toženki prizivne in revizijske stroške.

Razlogi.

Po §-u 498. c. pr. r. mora prizivno sodišče vzeti za podlago svoji odločbi podatke razprave in dokazovanja, vgotovljene v rozsodbi prve instance, katerih se ne dotikajo navedeni prizivni razlogi, v kolikor jih ni popravilo na prizivni razpravi sami.

Prva rozsodba ugotavlja in smatra za dokazano, da je toženka svojemu možu v letih 1889 do 1898 doštela posojil v znesku 1620 gld. = 3240 K, da ga je radi tega večkrat k plačilu opominjala in naposled zoper njega vložila tožbo, na § 1431. obč. drž. zak. oprto, da so potem prišli izpodbijani poravnavi in eksekucijski čini.

Na prvi instanci propali tožitelj v jasnih ekspozicijah svojih prizivnih razlogov ni pobijal gori omenjenega ugotovljenja in dokaznega izvajanja.

Prizivno sodišče pa se je vendar spuščalo v presojevanje dokazov glede dejstva da so se posojila štela, in je isto rešilo v diametralno nasprotnem smislu, nego li je je bil ugotovil prvi sodnik. V kaj takega prizivno sodišče ni bilo upravičeno. Razsojalo je stvar s protizakonitega, torej pravno nepravilnega stališča in v tem oziru je pritožba utemeljena, ne glede na to, da ni moglo prizivno sodišče popregledati dokazov zgol na podlagi mrtvih aktov, kršeče načelna določila ustnosti in neposrednosti postopanja, ko vsled odpovedi strank ni bilo razpisalo prizivne razprave.

Mnenje izpodbijane rzsodbe, češ, da toženka svojemu možu ni doštela 1620 gld, je tudi do cela v protislovju z neizpodbijanim ugotovljenjem prvega sodnika. Iz le tega pa se da le sklepati, da je bila omenjena svota resnično došteta, in radi tega ni treba nadalje razpravljati pritožbenega razloga, ki se opira na odst. 2 § a 503. c. pr. r.

Pravnemu presojanju preostaje torej le še vprašanje, ali je toženka svojo terjatev, za katero ni bilo notarskega akta in ki torej ni obstojala, mogla iz kacega drugega pravnega razloga iztoževati od svojega moža, to je, če je sploh zadobila pravico, od njega kaj terjati? Temu je pritrđiti. Kakor je ugotovljeno — in to treba vzeti za podlago — dani so bili denarni zneski možu le proti obljudi, da jih povrne, kajti, da bi bili izročeni za pokritje skupnega potroška v zakonu, tega ne kaže niti dejanski stan prvega sodnika, niti dejanski stan prizivnega sodišča.

Po zakonu z dne 25. julija 1871 št. 76 drž. zak. odvisna je veljavnost v tem zakonu označenih pogodeb in pravnih dejanj od tega, če se je napravil notarski akt, toda s tem še ni bilo izrečeno, da bi bila izročitev denarja proti obljudi povrnitve samo na sebi neveljavno pravno dejanje med zakonskimi. Taka izročitev, o kateri ni domnevati, da je darilo, kaže se, ako se jo pravno presoja, kot izročitev brez pravnega naslova.

Če je torej toženka posodila denar svojemu možu, in to je do gnano, tedaj je storila to v pravni zmoti, da bo zamogla od prejemnika zahtevati izpolnitev zavez po smislu §-a 983. obč. drž. zak. V takih okolnostih ni imel prejemnik pravice, da mu je toženka denar naklonila, in če tem načinom naslov posojila odpade, imel je prejete zneske v rokah brez pravice, da bi jih smel obdržati, a tako je proti njemu ute-

temeljena zakonita pravica (§ 1431. obč. drž. zak.), da je moči od njega terjati povračilo.

Priznanje pravno obstoječe terjatve pa ne spada med pravna dejanja, katera se dajo izven konkurza izpodbijati, ker s tem in s koraki, ki potem merijo na izterjanje in zavarovanje terjatve, se sicer znabiti povzroči ugodnejši položaj kakega upnika, ki se da izpodbijati v konkurnem postopanju, toda ne povzroči se prememba ali pomnožitev dolgov in takojšnje oškodovanje drugih upnikov.

Ugovor, da terjatev še ni plačilu zapala, nič ne spremeni dejstva, da je terjatev pravno obstala; sicer pa to, če dolžnik obljubuje plačilo, kedar se mu zboljša položaj, samo na sebi še nikakor ne zadošča, da bi iz tega bilo moči izvajati dovoljenje roku v smislu §-a 904. predzadnji odstavek obč. drž. zak.

Odločba o stroških temelji na določbah §-a 41. in 51. c. pr. r. in se le pripominja, da ni bilo treba razlogov prejšnjih sodnih odločeb prepisavati v revizijsko pritožbo.

b) Vožnja po služočem zemljišči, ki ni neobhodno potrebna, more ustanoviti razširjenje vozne služnosti (§ 484 o. d. z.).

C. kr. okrajno sodišče v V. L. je z razsodbo od 8. maja 1898, št. 885/97-6, v pravdni stvari tožitelja F. J. proti tožencu F. G. zaradi prostosti od služnosti vožnje s pr. na podlagi skrajšane razprave in zaslišanja prič za pravo spoznalo:

Toženi F. G., posestnik v V. L. št. 10, kot zemljiškoknjižni lastnik posestva vlož. št. 45 d. o. V. L., h kateremu pripada tudi zemljiška parcela št. 167 d. o. V. L., mora pripoznati, da njemu ne pristojata pravica voziti gnoj na celo svojo zemljiško parcelo št. 167 d. o. V. L. po zemljiški parceli tožitelja Franca J. iz V. L. št. 20 parc. št. 163 d. o. V. L., posebno pa ne v isti smeri, kakoršne se je lotil v jeseni 1897, ko je vozil po tem travniku in povzročil ednajst več ko 3 metre širokih, 32 metrov dolgih in 2 do 3 cm v zemljo urezanih kolesnic; on mora vsako daljno tako vršitev služnostne pravice po tožiteljevi zemljiški parceli št. 163 d. o. V. L. opustiti pod globo za vsaki slučaj ter plačati tožitelju pravdne stroške v 14 dneh pod eksekucijo.

Razlogi.

Toženec F. G. je zemljiškoknjižni lastnik in posestnik zemljišča pod vlož. št. 45 k. o. V. L., h kateremu pripada kot skladni del travnik zemljiška parcela št. 167. Tožitelj pa je zemljiškoknjižni lastnik in posestnik zemljišča pod vložno št. 69 d. o. V. L., h kateremu pripada zemljiška parcela št. 163, tudi travnik in meji ob prvoimenovani toženčev travnik. Tožencu F. G. pristojna pravica voziti seno s svoje parcele št. 163, kakor je razvidno iz načrta, namreč po črti C-D. V jeseni 1897 in sicer koncem meseca oktobra ali začetkom meseca novembra pa je vozil v deževnem vremenu po mokrem tožiteljevem travniku št. 163 gnoj na svojo parcelo št. 167, in sicer toliko gnoja, da je pognojil ves svoj travnik. S to vožnjo urezal je toženec po mokri mehki zemlji tožiteljevega travnika 11 več kot 3 metre širokih, 32 metrov dolgih, 2 do 3 cm globokih kolovoznic v zemljo in naravno poškodoval tako tožiteljevo last.

Vse to je med obema strankama nesporno, deloma tudi dokazano po sodnem ogledu.

Ker odreka tožitelj tožencu pravico služnosti voziti gnoj po njegovi (tožiteljevi) parceli št. 163, posebno v isti smeri, kakoršne se je toženec v jeseni lotil, in ker ta pravica služnosti, voziti gnoj, v zemljiški knjigi ni vpisana, mora toženec dokazati v smislu §-a 480 obč. drž. zak. pravni naslov svoje pravice. Glasom tega §-a je pravni naslov služnosti ustanovljen v pogodbi, poslednji volji, sodnem izreku in zastaranju.

Toženec trdi, da je s svojim sprednikom, očetom Matijo G., to pravico, voziti gnoj na svoj travnik po tožiteljevem travniku, pridobil si priposestovanjem, in sicer v isti smeri, kakor je vozil v jeseni leta 1897.

Tožencu se dokaz o tej trditvi ni posrečil. V smislu §-a 484 o. d. z. more upravičenec svojo pravico rabiti, sicer kakor mu ljubo, vendar pa je ne sme razširjevati, nego jo mora utesnovati. Toženec pa je njemu baje pristojajočo pravico po izreku zvedencev gotovo vsaj razširil, ker bi se bil lahko gnoj navozil v suhem vremenu in brez toliko tirov, kolikor jih je bilo videti.

Razsodba gledé stroškov opira se na § 24 zak. od 16. maja 1874, št. 69, drž. zak.

Vsled toženčeve apelacije je c. kr. nadsodišče v Gradcu prvo sodbo razveljavilo in c. kr. okrajnemu sodišču ukazalo dopolniti postopanje in vnovič razsoditi.

Razlogi.

Tožnik pripozna v tožbi toženčevo pravico, da sme voziti od svoje parcele št. 167 po parceli št. 163 v črti C-D seno in otavo. Ker omejuje tožnik to pravico le na seno in otavo, bi se smelo misliti, da on ne dovoljuje tožencu voziti gnoja čez parcelo št. 163 na parcelo št. 167 d. o. V. L. A malo pozneje trdi tožnik, da je toženec koncem vinotoka ali začetkom meseca listopada 1897 pognojil vso parcelo št. 167 in da je navozil na vso svojo parcelo gnoj čez parcelo št. 163 v zgoraj omenjeni črti po mokri in mehki zemlji, ter povzročil na parceli št. 163 ednajst kolesnic, širokih več ko 3 metre, dolgih 32 metrov in globokih 2 do 3 cm ter škodo v znesku najmanj šestih goldinarjev, in dostavlja, da tožencu ne pristoji tako obsežna pravica. Iz te trditve bi se lahko sklepalo, da hoče tožnik tožencu le braniti na ta način izvrševano izvažanje ali dovažanje gnoja. Na drugem mestu zanika tožnik pa vendar le, da bi bil toženec vozil že več ko 30 let po parceli št. 163.

Prav tako nejasna in nedoločena je tožbena zahteva. Tožnik zahteva izrek, da ne pristoja tožencu pravica voziti po parceli št. 163 gnoj na vso parcelo št. 167, posebno ne v istej smeri, kakor je storil v jeseni leta 1897. Sklepati bi se torej moglo, da tožnik tožencu sicer ne brani voziti gnoja po parceli št. 163, samo ne na vso parcelo; seveda nastalo bi potem še vprašanje, na kateri del parcele sme toženec voziti gnoj po parceli št. 163 in po kateri črti. Sklep tožbene zahteve kaže pa skoraj zopet na to, da je tožniku samo na tem, da ne izvršuje toženec vozne pravice po parceli št. 167 na tak način, kakor je storil v jeseni leta 1897, ker on zahteva kazen le za vsak slučaj take vožnje, ki mu povzročuje škodo, ne za vsak slučaj, kadar bi toženec sploh vozil gnoj.

Vse te nejasnosti in nepopolnosti treba je poprej odstraniti, ter je tožnika napotiti, da se jasno in nedvomno izjavi ter tudi izreče določno zahtevo. Pri tej priliki se naj tožnik še dalje izjavi, na kakšni podlagi on priznava tožencu vozno pravico po parceli št. 163, ali na podlagi priposvetovanja ali posebne pogodbe.

Dalje mora toženec, ako mu tožnik brani po parceli št. 163 sploh voziti gnoj, povedati in dokazati: ima li drugo cesto za navažanje gnoja na svojo parcelo št. 167 ali pa le prepirno cesto po parceli št. 163, po kateri vozi tudi seno in otavo, je li pognojenje parcele št. 167 neob-

hodno potrebno ali le koristno in slednjič, je li parcelo med dobo priposestovanja vsako leto gnojil in vsako leto gnoj vozil po parceli št. 163, kakor bi se lahko mislilo po njegovem odgovoru na tožbo, ali le v gotovem času in kolikokrat v dobi priposestovanja, ker bi ta okolnost utegnila biti važna za obliko prisege.

V vseh teh obzirih bila je razprava tako pomankljiva, da ni moči izreči temeljite in jasne razsodbe, zategadelj treba je bilo razsodbo razveljaviti in ukazati dopolnitev razprave ter novo razsodbo.

Po dopolnilni razpravi in na podlagi zaslišanja zvedencev in prič je c. kr. okrajno sodišče v V. L. za pravo spoznalo:

Toženec F. G. iz V. L. št. 10 kot zemljiškknjižni lastnik posestva pod vlož. št. 45 d. o. V. L., h kateremu pripada tudi zemljiška parcela št. 167 d. o. V. L., travnik, mora priznati, da njemu ne pristoji pravica voziti gnoj na svojo zemljiško parcelo št. 167 d. o. V. L. po zemljiški parceli Franca J. iz V. L. št. 20 parcelna št. 163 d. o. V. L. v isti meri, kakoršne se je lotil v jeseni leta 1897, ko je vozil po tem travniku gnoj na vso svojo parcelo št. 167 d. o. V. L. v deževnem vremenu po mokri zemlji in tukaj napravil več 3 metre širokih in 32 metrov dolgih, 2 do 3 cm v zemljo urezanih kolesnic; on mora v prihodnje vsako tako vršitev služnostne pravice, voziti gnoj po zemljiški parceli št. 163 d. o. V. L., opustiti pod primerno globo za vsak slučaj, ter tožitelju povrniti pravdne stroške.

Razlogi.

Toženec Fr. G. je zemljiško-knjižni lastnik in fakični posestnik zemljišča pod vl. št. 45 d. o. V. L., h kateremu pripada kot skladni del zemljiška parcela št. 167 travnik; tožitelj F. J. pa je zemljiškknjižni lastnik in fakični posestnik zemljišča pod vlož. št. 69 d. o. V. L., h kateremu pripada zemljiška parcela št. 163, travnik »dolčji dol«, in meji na prvo imenovani toženčev travnik »ločica dolčji dol«. Tožencu pristojna pravica, voziti seno s svoje zemljiške parcele št. 167 po dole-njem vogalu tožiteljeve parcele št. 163, kakor razvidno iz načrta, namreč po črti C-D. V jeseni leta 1897, in sicer koncem meseca oktobra ali v začetku meseca novembra pa je toženec vozil v deževnem vremenu po mokrem travniku parcele št. 163 gnoj na svojo zemljiško parcelo št. 167, in sicer toliko gnoja, več kot 20 vozov, da je z navoženim gnojem

pognojil ves svoj travnik po celi dolgosti in širokosti. Vsled te vožnje napravil je toženec po mokri mehki zemlji tožiteljevega travnika več 3 metre širokih in 32 metrov dolgih, 2 do 3 cm globoko v zemljo urezanih kolovoznic in naravno je, da je s tako vožnjo tožitelja oškodoval.

Vse to je med obema strankama nesporno, deloma tudi dokazano po sodnem ogledu in zvedencih.

Toženec sam prizna, da je leta 1897. koncem mesca oktobra ali v začetku mesca novembra več kakor 20 vozov gnoja navozil na ves svoj travnik parc. št. 167 d. o. V. L. po travniku tožitelja parc. št. 163 d. o. V. L. v deževnem vremenu in po mokri zemlji tožiteljevega travnika in da si je pri vožnji tega gnoja na mokrem tožiteljevem travniku napravil več tirov, 11 kolovoznic širokih 3 metre, dolgih 32 metrov in 2 do 3 cm globoko urezanih v zemljo. On pa trdi, da njemu prav takšno uživanje služnostne pravice po tožiteljevem travniku in v isti meri, kakor jo je zvrševal koncem meseca oktobra ali v začetku meseca novembra 1897, že zavoljo tega pristoja, ker mu pristoja pravica voziti seno in sme ta, ki opravičeno vozi po drugem travniku gnoj na svoj travnik, kadar ima preveč gnoja, to služnost zvrševati tudi po mokrem travniku družega, ne oziraje se na to, koliko napravi tirov in koliko kolesnic na mokrem travniku družega vsled take vožnje, samo seveda da ne dela nalašč škode.

Toženec je navedel priče v dokaz o tem, da je zadnjih 30 let vozil gnoj po tožiteljevem travniku na svoj travnik; dokaza o tem, da je zvrševal pravico voziti gnoj v isti meri, kakor je storil lansko jesen, pa niti ponudil ni.

Tožitelj pa brani s to svojo tožbo tožencu zvrševanje pravice voziti po njegovem travniku v isti smeri, kakor je to storil lansko jesen, in trdi, da je tako zvrševanje nedopustno razširjenje služnosti (§ 484, o. d. z.).

Izid dokazovanja po pričah in zvedencih je naslednji: Edina priča Andrej M. je potrdil, da je toženec pred 23 in pred 8 leti, toraj v teku zadnjih 30 let dvakrat svoj travnik parcelo št. 167 d. o. V. L. gnojlil in da je dotični gnoj za dolenjo polovico tega travnika, kolikor meji na travnik parc. 163 d. o. V. L., vozil po tem travniku po črti A B C D obrisa; gnoj za gorenjo polovico svojega travnika, kolikor meji na travnike parc. št. 194, 195, 183, 180, 178, 174 in 168 d. o. V. L., vozil je po travnikih J. D-a in M. D-a parc. št. 195 in 158 d. o. V. L. (gl. M.-N. obrisa); ta priča je torej potrdila, da je

toženec v zadnjih 30 letih dvakrat vozil gnoj po tožiteljevem travniku samo na polovico svojega travnika in da je toženec ravno takrat vozil na drugo polovico svojega travnika po travnikih J. D-a in M. D-a, a ne tudi po tožiteljevem travniku. Toženčevi priči Mica M. in Neža Z. sta potrdili, da sta spomladi pred 3 leti na toženčevem travniku, ki je bil takrat pognojen, listje pograbili, a priča F. U. je potrdila, da se je v jeseni pred 4 leti dotični gnoj na ta pognojeni toženčev travnik parc. št. 167 d. o. V. L. vozil samo po travnikih J. D-a in M. D-a (M.-N. načrta), ne tudi po travniku tožitelja, kateri je baje vkljub prošnji toženčeve žene prepovedal voziti gnoj po svojem travniku. Toženec torej s pričami še polovice dokaza o splošni pravici, voziti gnoj, ni doprinesel; glavne prisege pa itak storiti ne bi mogel, kajti on je gospodarstvo še-le leta 1874 prevzel in njegova trditev, da je 30 let vozil gnoj na svoj travnik po tožiteljevem travniku, se ne ujema z zapriseženimi izpovedbami prič Andreja M. in Franca U. Na tožiteljevo prisego pa tudi ni bilo spoznati, kajti tožitelj je šele pred 2 letoma prevzel gospodarstvo in užitek travnika parc. št. 163 d. o. V. L. njegov pravni sprednik in oče I. J. pa je, priča, pod prisego izpovedal, da je bil gospodar in lastnik travnika parc. št. 163 d. o. V. L. od leta 1868 naprej neprenehoma do pred dvema letoma in da v vsem tem času ni videl toženca vozečega gnoj na svoj travnik po travniku parc. št. 163 d. o. V. L. in da ta travnik ni bil poprej nikdar tako razvožen, kakor ga je toženec lansko leto razvozil; isto potrdila sta tudi priči Nace V. in Jože T. kot mejaša.

Tožitelj v le-tej pravdi sicer zanika, da bi imel toženec sploh pravico voziti gnoj po njegovem travniku, zahteva pa vendar samo, da toženec v prihodnje opusti zvrševanje pravice, voziti gnoj v isti smeri, kakor je lansko jesen storil. Rešiti je torej vprašanje, je li taka vršitev vozne pravice v istini nedopustno razširjanje služnostne pravice?

Po zvedencih je dokazano: 1.) da je toženčev travnik parc. št. 167 d. o. V. L. rodovitn, da je zemlja tega travnika debela, vlažna, gorka in da torej gnojenje tega travnika ni neobhodno potrebno; 2.) da se tudi tisti travniki, katere je sploh treba gnojiti, še-le vsako 4. do 5. leto meseca oktobra in novembra gnojijo, da torej tožencu ni bilo neobhodno potrebno, da je svoj rodovitni travnik ravno lansko leto v deževnem vremenu gnojil in ves gnoj zvozil po mokrem tožiteljevem travniku; 3.) da tožencu pri vožnji gnoja ni bilo potrebno, da si je delal po tožiteljevem mokrem travniku več tirov in 11 kolesnic, in da je toženec s

to vožnjo tožitelju na njegovem travniku napravil več škode, kakor je bilo treba.

Dokazano je torej, da je toženec, tudi ako bi v istini imel pravico, voziti gnoj po tožiteljevem travniku, razširil tako pravico.

Glavno vodilo našega obč. drž. zakonika je, varovati lastninski pravici kolikor mogoče veliko prostost; upravičenec ne sme, zvršujoč pravico, poseči predaleko v lastninsko pravico drugega; uživanje služnostne pravice je tako urediti, da se kolikor moči malo nadloge dela drugemu, in je torej uživanje pravice v večji meri, nego-li neobhodno potrebno, po smislu §-a 484 o. d. z. nedopustno razširjanje. Naravno ne more biti lastniku vsejedno, ali mu vozi njegov mejaš in upravičenec po travniku v suhem vremenu seno ali pa tudi gnoj, kajti z gnojem napolnjeni vozovi so težki in povzročijo več škode, kakor drugi vozovi; naravno je pa tudi, da mora ta, ki ima pravico voziti gnoj na svoj travnik po travniku drugega, ne samo, kakor je storil toženec v le-tem slučaju, ozir jemati le na gospodujoče zemljišče, svoj travnik, in da ne sme gnojiti ravno tedaj, kadar ima dovolj gnoja in priliko ga voziti, ne oziraje se na služno zemljišče in delati več nepotrebnih tirov in kolesnic po mokri zemlji, da mora temveč, kakor mu vелеva zakon, posebno ozir jemati na služno zemljišče in svojo pravico utesniti kolikor mogoče, ne pa kakor mu drago razširiti jo na škodo drugega.

Tožbena zahteva je torej v zakonu utemeljena in bilo jej je ugoditi.

C. kr. višje dež. sodišče je to rzsodbo potrdilo z dostavkom, da mora toženec sam trpeti stroške svoje pritožbe.

Razlogi.

Le-ta tožba po vsebini njene zahteve, popravljene pri dopolnilni razpravi, ni tožba radi neobstanka služnosti po smislu §-a 523 obč. drž. zak., ker ni naperjena proti služnosti, ki bi si jo svojevoljno lastil toženec, nego smatrati jo je za tožbo po smislu §-a 484 o. d. z., s katero se le zabranjuje razširjanje služnosti po vožnji gnoja v smislu tožbene zahteve. Stožbo, ki temelji na določbi §-a 484 o. d. z., se že po njenem bistvu priznava obstanek tožencu pristoječe služnosti, torej je že iz tega razloga, ne gledé na dotične izpovedbe prič smatrati za dotrjeno, da ima toženec pravico, voziti s svoje parcele št. 167 preko tožnikove parcele št. 163.

Pripomniti je pa še, da tožnik v tožbi izrecno pripoznava, da ima toženec pravico voziti s svoje parcele seno in travo po črti C-D. Ker

je pa vsaka zemljiška služnost namenjena koristnejšemu in ugodnejšemu obdelovanju zemljišča, in ker je glasom določbe §-a 492 obč. drž. zak. s pravico vožnje združena pravica voziti enkrat ali večkrat, ne oziraje se na kakovost tovara, se ne da dvomiti o toženčevi pravici sami na sebi, da sme po tožnikovi parceli tudi voziti gnoj. Odločilno je torej v le-tem pravnem slučaju le vprašanje, ali si je toženec v jeseni leta 1897 na nedopusten način razširil služnostno pravico? To vprašanje je pa potrditi.

Ni moči oporekati, da se je čez služneče zemljišče, ko je bilo vsled trajnega deževja popolnoma premočeno ter omehčano, vozilo več težko z gnojem naloženih vozov, da so se vsled tega na dolgo in široko poznale globoke kolesnice, čeprav glasom zvedenškega izreka uporaba služnečega zemljišča v tem neugodnem času ni bila neobhodno potrebna ali neizogibna; bilo je to prekomerno izkoriščanje pravice, vsled katerega se je služneče zemljišče brez potrebe nadlegovalo ter na vsak način tudi gledé njega rodovitnosti oškodovalo.

Ker pa toženec po §-u 484 o d. z. do tako prekomernega izkoriščanja služnostne pravice nikakor ni upravičen, je po pravici nastopil tožnik pot tožbe, da bi zabranil vnaprej vsako prekoračenje dotične pravice in ni mu bilo treba zadovoljiti se z odškodnino, ki bi se bila lahko izterjala z bagatelno tožbo.

Iz teh razlogov bilo je toženčevo pritožbo kot neutemeljeno zavrniti in potrditi razzodbo prvega sodnika. *Dr. F. Hrašovec.*

c) Kako je pri razdelbi največjega ponudka vpoštrevati denarno terjatev, kateri je odstopljena prednost pred vknjiženim prevžitkom?

C. kr. okrajno sodišče v Ljubljani je z razdelilnim sklepom od 3. avgusta 1900 opr. št. E 475/00-23 v pokritje dosmrtnih prejemkov (rente) in prevžitka zakonskih *A* in *B* v smislu §-ov 219., 225. in 226. zvrš. r. določilo glavnico po 4°/_o nem obrestnem merilu ter odredilo, da se glavnico plodonosno naloži, obresti pa da dobiva poznejšnji upnik *C* v poplačevanje njegovih terjatev, za katere sta bila *A* in *B* odstopila prednost pred svojimi letnimi prejemki in pred prevžitkom, iz teh-le razlogov:

Po določbi §-a 218, odst. 2 zvrš. r. stopi terjatev, kateri se dá prednost, na mesto terjatve, ki se umakne. Glasom §-a 442. o. d. z. pa ne more nikdo drugemu odstopiti več pravic, kakor jih sam ima. Tukaj imata *A* in *B* pravico do letne rente v denarjih in do prevžitka, torej do povračujočih se dajatev. Vsled podelitve prednosti terjatvam *C*-ja stopile so te v prav tisto pravico, torej v pravico do povračujočih se dajatev. Zato je smeti v plačilo njegovih terjatev vporabiti samo te dajatve, ne pa glavnice samih, ki zasigurajo dajatve. Prevžitne pravice so pravice do dajatev v naravi, ki se dado v denar spremeniti. Hipotekarni upnik, kateremu se dá prednost pred prevžitkom, ne stopi, če tega stranki izrecno ne dogovorita, s svojo terjatvijo v pravico, mesto plačila svoje terjatve dobivati prevžitek v naravi, ampak v pravico do nadomestka v denarjih, kajti po §-u 1413. o. d. z. nikogar ne moreš siliti, da sprejme drugačno plačevanje, nego li je dogovorjeno. Iz teh razlogov je trebalo vrednost letnega prevžitka kapitalizovati, upniku *C* pa prideliti obresti, ki bodo natekale od kapitalizovane svote. Posledica je, da *A* in *B* toliko časa ne bosta dobivala prevžitka, dokler *C*-jeve terjatve niso docela poplačane.

C. kr. deželno kot rekurzno sodišče je vsled rekurza upnika *C* prvosodno odločbo iz njenih razlogov potrdilo z odločbo od 4/9 1900 opr. št. R. III. 208/00-1.

C-jev revizijski rekurz je c. kr. najvišje sodišče z odločbo z dne 23. oktobra 1900 opr. št. 13861 zavrglo, ker zahteva rekurenta, da bi se plačale njegove terjatve iz glavnice, določenih v pokritje rente in prevžitka, ne pa iz obresti, katere te glavnice donasajo, ni utemeljena, kajti njegove terjatve stopijo vsled odstopljene prednosti na mesto rente in prevžitka, na tem mestu pa more zahtevati plačilo samo v onih mejah, ki so postavljene umaknivšim se zahtevam, zakonska *A* in *B* pa nimata pravice do glavnice samih, in jih zato tudi *C*-ju nista mogla odstopiti (§ 442. o. d. z.)

d) Zvršilo s prisilno osnovo zastavne pravice po vknjižbi zastavne pravice za zapale obresti kake hipoteke je vknjižiti brez pripombe „v vrstnem redu s terjatvijo na glavnici“.

S sklepom deželnega sodišča na D. od 25. aprila 1899 se je na podlagi plačilnega naloga od 24. oktobra 1877 št. 78398 dovolilo Karolini G. proti zapuščini po Ludoviku L. v izterjanje zvršljive terjatve na obrestih v znesku 1321 gld. 56 kr. in 1580 gld. 22 kr.

s 5%nimi zamudnimi obrestmi zvršilo s prisilno osnovo zastavne pravice po vknjižbi skupne zastavne pravice na zemljiščih toda ne v istem vrstnem redu z zadevno terjatvijo na glavnici. Zavrnitev predloga na vknjižbo zastavne pravice v istem vrstnem redu s terjatvijo na glavnici se utemeljuje s tem, da je predlog brezpredmeten, ako ima v mislih samo obresti, ki so v času morebitne prisilne dražbe zastale samo za tri leta, kajti take obresti imajo po §-u 17. zemlj. zak. že itak isto prednost z glavnico; ako se pa hoče pridobiti z le-tem predlogom isto prednost z glavnico za starejše kot take triletno obresti — od dne dražbe nazaj računano, bi bila taka prednost proti predpisu citiranega §-a 17. zemlj. zak. in bi torej vknjižba zastavne pravice za take starejše obresti ne mogla biti v škodo onim starejšim zastavnim upnikom, ki so pridobili v dobri veri o zemljiški knjigi svojo zastavno pravico še pred vknjižbo dotične terjatve na obrestih.

Vsled rekurza Karoline G. je višje deželno sodišče na D. dovolilo z odločbo od 14. avgusta 1899 vknjižbo zastavne pravice za zahtevano terjatev na obrestih »v vrstnem redu z zadevno terjatvijo na obrestih« in je utemeljilo odločbo tako-le:

V zemljiški knjigi je vknjižena v prid rekurentinje zastavna pravica za dve posojilni terjatvi po 20.000 gld. in za obresti od teh zneskov od natančno določenih dnij naprej. Da ima upnik pravico dati v slučaju zvršila glede posebnega že zapalega obrestnega zneska prisilno osnovati posebno zastavno pravico, o tem ni dvoma. Ker je pa že osnovana pogodbeno zastavna pravica v vrstnem redu za vse obresti od 26. februarja, odnosno od 5. junija 1895, torej tudi za sporne obresti, je neutemeljeno, priznavati sedaj tem slabši vrstni red, nego li so ga imele po zemljiškoknjižnem stanju prej.

Vsled revizijskega rekurza hipotekarne dolžnice je c. kr. najvišje sodišče z odločbo od 28. decembra 1899 zopet potrdila prvosodni sklep, ker je prošnja Karoline G., v kolikor se želi ž njo doseči v izterjanje zvršljivih terjatev v zneskih 1321 gld. 56 kr. in 1580 gld. 22 kr. s pripadki zvršilo s prisilno osnovo zastavne pravice po vknjižbi skupne zastavne pravice na zadevna zemljišča »v vrstnem redu z zadevno terjatvijo na glavnici«, zemljiškoknjižna prošnja, ker se vrstni red vpisa določa po zemljiškoknjižnem zakonu in ker se o tem ni izrekati zemljiškoknjižnemu sodniku, nego more biti to ob svojem času stvar sodnika, ki razdeljuje največji ponudek.

Kazensko pravo.

a) Obnova postopanja po §-u 362 kaz. pr. reda, če se izgubi kazenski akt.

C. kr. deželno sodišče v Ljubljani je razsodbo od 1. dec. 1899, opr. št. Vr. 1294/99-14 Antona Š. spoznalo krivim hudodelstva težke telesne poškodbe po §-u 153 k. z., storjenega s tem, da je svojega očeta premišljeno parkrat po glavi udaril in lahko poškodoval, ter ga obsodilo na jeden mesec ječe.

Proti tej razsodbi je vložil zagovornik odvetnik dr. K. ničnostno pritožbo, koja pa ni prišla na c. kr. najvišje sodišče, ker je bil ves kazenski akt Vr. 1294/99 povodom železniške nesreče v Karlsdorfu dne 24. decembra 1899 v nič prišel.

Gledé na to je c. kr. deželno sodišče z dopisom od 13. in 30. majnika 1900 prosilo zagovornika, odvetnika dra. K., naj bi posodil sodišču prepise, koje ima od zapisnikov s pričami, od tozadevne obtožbe in razsodbe v svojih rokah, ker mora sodišče vsled ničnostne pritožbe znova sestaviti kazenski akt. Odvetnik dr. K. je odgovoril, da predloži zahtevane spise le, ako odvetniška zbornica izreče, da naj to stori. Nato se je c. kr. deželno sodišče obrnilo do odvetniške zbornice v Ljubljani, naj bi naprosilo odvetnika dra. K., da prepusti navedene prepise sodišču proti vračilu. Odvetnik dr. K. je na dotični poziv odvetniškega odbora izjavil, da naj zbornica sklene, ali je on kakor odvetnik zavezan ugoditi nalogu sodišča, ker je vprašanje splošno stanovskega pomena, ali je kazenski zagovornik zavezan pomoči v to, da se kazensko gradivo proti stranki vnovič zbira, ne da bi se očitalo, da je pripomogel v obsodbo stranke. Odvetniške zbornice odbor je odpisal sodišču, da za kak ukrep v tej stvari ni kompetenten.

Naposled je c. kr. najvišje kasacijsko sodišče, zaslišavši generalno prokuraturo, po smislu §-a 362 k. pr. r. razsodbo od 1. decembra 1899 proti Antonu Š. razveljavilo in to kazensko stvar v svrhu obnovitve postopanja (§-ov 358 in 359 k. pr. r.) odkazalo c. kr. deželnemu sodišču v Ljubljani kot sodnemu dvoru I. inštanice, kajti, ker so vsi akti v tej kazenski stvari se izgubili (zgoreli), ni več možno kazenske sodbe, koje obsojenec pobija, pravilno popregledati bodisi v pravnem ali stvarnem pogledu. To se zamore zgoditi le s popolno rekonstrukcijo, katero treba zvršiti, oziraje se na vse pravice pravnih strank. Gotovo je torej po duhu zakona, če se izguba sodnih zapisov o

izpovedih prič in o navedbah obtoženca ter o sklepih iz dokaznih podatkov, postavi v isto vrsto z znatnimi pomisleki proti pravilnosti dejanskih podlag krivdoreka«. (Odločba z dne 25. oktobra št. 14.161.)

b) Tudi v civilnosodnem postopanju more priča neresnične navedbe nekaznivo preklicati le do formalnega zaključka svojega zaslišanja (prim. § 343. civ. pr. r.); poznejšnji preklic je ne oprošča jamstva, utemeljenega v §-u 199a. kaz. z.

Leopold S-ovo ničnostno pritožbo proti razsodbi, s katero je bil spoznan krivim hudodelstva goljufije po §-ih 197., 199.^a kaz. zak. in prestopka goljufije po §-ih 197. in 461. kaz. zak., je c. kr. najvišje kasacijsko sodišče z odločbo od 6. septembra 1900 št. 4630 završlo.

Razlogi.

Ničnostna pritožba, oprta na § 281. št. 9 *lit. a*) kaz. pr. reda, izključuje dejanski stan krivega pričevanja radi tega, ker je obtoženec preklical svoje neresnične izpovedbe, še predno se je sodba storila; govoriti bi bilo torej kvečjemu o poskusu krivega pričevanja, a ta je postal nekazniv vsled prostovoljnega obtoženčevega odstopa. Toda ta pritožba ne drži. Res je, da lahko priča, zaslišana v civilnopravdnem postopanju, nekaznivo popolni in popravi svojo izpovedbo do formelnega zaključka svojega zaslišanja. Včasih celo more priča nekaznivo popraviti in popolniti svoje izpovedbe pri obnovljenem ali dodatnem zaslišanju, odrejenem na pr. v smislu §-a 344. civ. prav. reda, kadar se to vrši pri isti razpravi, kadar njegovo prvo zaslišanje formalno še ni končano, kadar je je treba morda še popolniti s konfrontacijo (§ 339., odst. 4. civ. pr. reda), ali predočitvijo različnih izpovedeb prič ali je še pričakovati od priče pojasnil, in se sodniku prav zato zdi, da je priča vsaj eventuelno za pravdo potreben dokazni vir. Drugače pa je bilo v navzočem slučaju. Zaslišanje Leopolda S-a kot priče je bilo formalno končano. Ker § 343. civ. pr. reda ne predpisuje, da mora priča svojo izpoved podpisati, je treba preiskati, ali je bilo po drugih določilih civ. pr. reda smatrati zaslišanje končanim ali ne, in to vprašanje je potrditi. Merodajen je § 343. civ. pr. reda, ki pravi, da je izpovedbo priče zapisati v razpravni zapisnik in zapisano priči ter pri zaslišanju navzočnim strankam predložiti ali na zahtevanje prebrati. Po razpravnem zapisniku od 8. julija 1899. je bila

izpovedba Leopolda S-a prebrana ter odobrena, in s tem je bilo njegovo zaslišanje kot priče formalno končano. Tudi poznejšnji sklep sodišča, da po §-u 338. civ. pr. reda ni treba zapriseženja, pridržanega v §-u 337. civ. pr. reda, kaže, da je bilo zaslišanje končano, in da sodnik ni pričakoval od priče nikakega pojasnila več. Ker pa je obtoženec, zaslišan, trdil neistinito, da pri sklepanju kupčije s Francom J. ni znal, da sta na Dunaju dva bralna krožka, in da se ne spominja, če je povedal Francu J., »da je pri bralnem krožku gda. V.,« je bilo tako v kazenskopravnem smislu storjeno dejanje, katero je kvalificirati po §§-ih 197 in 199, *lit. a*, kaz. zak., in se ni moglo več popraviti. Kar je bilo po tem, ni moglo predrugačiti kazensko-pravnega značaja dejanja, dasi je znabiti imelo namen varovati Franca J. gotove škode, kajti pravna dobrota §-a 187. kaz. zak. se ne uporablja pri goljufiji. Uvaževati je treba, da je imel razpravni sodnik sporno stvar za popolnoma razmotreno in na podlagi provedenih dokazov zrelo za odločitev, kajti izjavil je bil po §-u 193. civ. pr. reda, da je razprava končana, in je dopustil govore strank, da celo umaknil se je že bil v svrhu presojanja ter hotel že dati na glavo baret, da bi razglasil razsodbo. Kar prekliče obtoženec svojo izpovedbo in zahteva, naj se ga vnovič zasliši. Tedaj, ko se je obtoženec javil, da hoče preklicati svojo izpovedbo, je torej že bil sodnik zapeljan s krivim pričevanjem, katero je že bilo nanj napravilo vsaj procesualni utis, in uspeh, potreben za dovršitev delikta, je bil torej že nastopil. Odrvrnila se je le prava škoda, in to pride po §-u 46. *lit. g.*, kaz. zak. v poštev kot olajševalna okolnost. Namen škodovati pa je bil pri storitvi dejanja in že to zadostuje za dejanski stan delikta po §-u 197 kaz. zak. Sicer pa je iz razlogov civilnosodne razsodbe razvidno, da bi le-ta ne iztekla v prid Franca J., če bi ne bil obtoženec preklical svoje krive izpovedbe. Tako je že jasno, da bi prav lahko moglo kaznjivo dejanje premotiti pravosodje, da je kriva izpovedba, ker se je šlo že za presojanje, bila že v tem stadiju pravno relevantna in se poznejšnja poprava ni več zgodila v okvirju zakonito dopuščene popolnjevanja izpovedbe.

Ker torej v sodbi ni take pravne pomote, je bilo ničnostno pritožbo po odst. 1. §-a 288 kaz. pr. reda odbiti kot neutemeljeno.

c) Subjekt pregreška po §-u 45 vojnega zakona od 11. aprila 1889, drž. zak. št. 41, je lahko tudi vojni zavezanec, ki je radi telesnih hib nesposoben za vsako vojaško službo.

Vsled ničnostne pritožbe državnega pravdnštva je kasacijsko sodišče z odločbo od 18. maja 1900, št. 3432, spoznalo Alojzija P. krivim prestopka po §-ih 8 kaz. zak. in 45 zak. od 11. aprila 1889, drž. zak. št. 41 (vojni zakon), od katerega ga je bilo deželno sodišče v Ljubljani po §-u 259, št. 3 kaz. pr. reda oprostilo s sodbo od 7. februarja 1900.

Razlogi.

Ničnostna pritožba državnega pravdnštva, oprta na št. 9 §-a 281 kaz. pr. reda, je popolnoma opravičena. Čim sodišče ugotovi, da je prišel obtoženec dne 30. januarja 1900 v Ljubljano, da bi se izselil v Ameriko, ne da bi bil zadostil naborni dolžnosti, so na vsak način dani pogoji za uporabo §-a 8 kaz. zak. in §-a 45 vojnega zakona. Sodišče je v pravni zmoti, ako misli, da zato ni v navzočem slučaju subjektivnih znakov delikta poskušnega begu pred naborem, ter se je smel obtoženec radi svojih telesnih hib (mazinca na rokah sta skrčena in v kolmcu spahnjena levica je dokaj krajša od desnice) zanesti, da ne bo potrjen. Le kdor ne razume jasnega besedila zakonovega, more uvaževati tako obtoženčevo zagovarjanje. Saj se »in concreto« ne gre za neizpolnitev službene dolžnosti (§ 8 voj. zak.), ampak samo za neizpolnitev naborne dolžnosti. Ta obsega po §-u 16, al. 1, I. dela vojnih predpisov razglašanih z ukazom ministrstva za domobranstvo od 15. aprila 1889, drž. zak. št. 45 zavezo, da se mora vsakdo podvreči pristojni naborni ali pregledovalni komisiji, ki odloči o vojni sposobnosti. Ker ni vsak vojni zavezanec »eo ipso« tudi zavezan služiti, ima ta odločba namen dognati, ali nastopi ali ne nastopi službena dolžnost vojnih zavezancev z ozirom na njihovo osebno porabnost, domače razmere in njihovo razporedbo. Resnična vojaška služba ni ves pojem za vojno službo. Vojni zavezanci, kateri radi telesnih hib niso sposobni za orožno službo v stalni vojski, v vojni mornarici ali pri domobranstvu, se porabljajo lahko, da opravljajo kako drugo vojaško službo v vojne namene; tako jih potrdijo in dodelé k nadomestni rezervi ali v črno vojsko (§i 10, 18 c, 38 voj. zak., § 14 vojnih predpisov, I. del, §-a 1. in 2. črnovojnega zakona od 6. junija 1886, drž. zak. št. 90, in § 25. odredbe ministrstva za domobranstvo od 20. decembra 1889 drž. zak. št. 193.). Le

kdor je radi kake v rubriki D, priloge III/2 k §-u 92 vojnih predpisov, I. del, označene hibe očitvidno nesposoben, se lahko »izbriše«, t. j. spozna se ga trajno in za zmiraj nesposobnim za vsako opravljanje službe v vojne namene, torej tudi za črnovojno službo brez orožja (§ 94., točka 5 vojnih predpisov, I. del). Sklepa pa o vojni sposobnosti in klasifikaciji vojnega zavezanca v omenjenih pogledih edino le za to postavljena naborna, odnosno popregledovalna komisija; prepustiti sodbo o tem vsakemu posameznemu vojnemu zavezancu, bi se pa reklo razveljaviti zakon. Ker so takšna zakonita določila v veljavi, tedaj se ne zahteva za hudobni namen § a 45. voj. zak. ničesar drugega, kakor zavest naborne dolžnosti in pomanjkljivo voljo, izpolniti jo. Da si je bil obtoženec svest naborne dolžnosti, pripozna rzsodba sama. Nikakor pa ne more obtožencu priznati pravice, da bi se odtegnil naboru, ker je mislil, da je nesposoben za vojaško službo, razun, da se ga spozna nekrivim radi neopravičljive pravne zmote (§-a 3 in 233 kaz. zak.). Ker rzsodba to stori, je ničeva po št. 9, §-a 281 kaz. pr. reda.

Izpred upravnega sodišča.

Davčnemu zavezancu je naznaniti razloge, t. j. konkretne okolnosti, ki povzročujejo pomisleke proti pravilnosti in popolnosti njegove napovedi.

C. kr. upravno sodišče je po javni ustni razpravi, dne 8ega marca 1900 (št. 1878) na pritožbo Sa v L. proti odločbi prizivne komisije za osebno dohodnino, intimirani z odlokom c. kr. finančnega ravnateljstva v Ljubljani od 17. decembra 1898, št. 18.891, spoznalo za pravo: Izpodbijana odločba se razveljavi radi nedostatnega postopanja.

Razlogi.

Pri tožitelju se je drugače, kakor v njegovi napovedi ugotovil obdavčni dohodek s 14.699 gld. in gledé na to predpisala osebna dohodnina za leto 1898. z zneskom 471 gld. Proti temu predpisu je vložil davčni zavezanec priziv, a prizivna komisija za Kranjsko je predpis potrdila, utemeljujevaje ga s tem, da se fatentu ni posrečilo ovreči predočenih pomislekov in da je cenilna komisija ugotovila davčno stopnjo

po smislu §-ov 159 do 171 zakona o osebnih davkih, pravilno uporabivši priredbena načela (§ i 209. do 214 zakona o osebnih davkih)

Tusodno proti tej odločbi vložena pritožba uveljavlja, da ima postopanje obeh komisij, izvršeno v svrhu ugotovitve obdavčnega dohodka, bistven nedostatek in da temelji na napačni uporabi zakona. To hoče dokazati pritožitelj s tem, da se mu na jedni strani niso naznanili še ostali pomisleki glede pojasnil, katera je dal in podprl z natančno specificiranimi različnimi prejemki in izdatki, ko so se mu bili predočili pomisleki proti resničnosti in popolnosti napovedi, in mu jih tedaj ni bilo moči ovreči, na drugi strani pa s tem, da se ni pregledala blagajnična knjiga, tičoča se trgovine z mešanim blagom, katero je on ponudil v svojem prizivu na vpogled.

Upravno sodišče je uvaževalo pri svoji odločbi naslednje:

Iz spisov je razvidno, da so bili proti pravilnosti in popolnosti napovedi davčnega zavezanca v več točkah pomisleki, da se pa zlasti pomislek, ki se tiče v navzočem slučaju merodajne točke v pritožbi, namreč dohodkov iz trgovine z mešanim blagom, ni predočil po smislu zakona od 25. oktobra 1896 drž. zak. št. 220 o direktnih osebnih davkih.

Dotična točka 7. predočila se glasi: »Čisti dohodek iz trgovine z mešanim blagom bi bilo napovedati, eventualno dokazati, da čistega dohodka ni bilo«.

Tukaj se pač gledé na to, da je po napovedi označeno podjetje l. 1897 imelo 504 gld. 81 kr. izgube, izražajo pomisleki proti vsebini napovedi, ne pa razlogi, t. j. konkretne okolnosti, iz katerih se izvajajo ti pomisleki

Ker pa zakon o osebnih davkih v §-u 210. izrecno zavezuje predsednika cenilne komisije, oziroma le-to samo, da je davčnega zavezanca pozvati na pojasnilo, ter mu ob enem naznaniti razloge, ker nadalje ima to pojasnilo pač le pomen, da se odpravi neskladnost med navedbami davčnega zavezanca na jedni strani in med podatki, nabranimi v postopanju za pripravo priredbe (§ i 199, 200 in 206 leg. cit.) ter v postopanju pred komisijo samo (§ 211 in nasl. leg. cit.), odnosno med dotičnimi logičnimi sklepi na drugi strani, — tedaj je popolnoma jasno, da se ne ugotovi kategoričnemu predpisu zakona z golim naznanilom, češ, da so pomisleki proti napovedi, marveč s tem, kadar se pove, zaradi katerih konkretnih okolnostij so taki pomisleki, saj davčni zavezanec more še le potem, če se mu razodenejo dejanske

okolnosti, vporabiti dokazila, ki so mu znabiti na razpolago proti pravilnosti naznanjenega pomisleka in sklepčnosti njegovih razlogov.

Ker se niso navedle one konkretne okolnosti, katere so dale v tem slučaju povod pomislekom proti pravilnosti in popolnosti napovedi glede dohodka, je moralo upravno sodišče spoznati, da je imelo postopanje bistven nedostatek, in razveljaviti po smislu zakona od 22. oktobra 1875, št. 36, drž. zak. odločbo, ki temelji na nedostatnem postopanju.

Književna poročila.

Mjesečnik pravnčkoga društva u Zagrebu je priobčil v let. brojih 8. do 12. naslednje razprave: Dr. S. Posilović: Uvjeti za obstanak maloobrtā. — Dr. M. Košutić: O naknadi štete kod povrede postojeće obveze. — Dr. J. Šilović: Osmi obći kongres međunarodne kriminalističke udruge. — Dr. M. Novak: Narodnost kao pravni pojam. — Dr. F. J. Spevec: Koji je tekst općega građanskoga zakonika autentičan za Hrvatsku? — Dr. J. Hoholač: Upliv forme države na razvoj upravnoga prava u obće, a napose u austro-ugarskoj monarkiji. — Dr. Stj. Š.: Vjera i poštenje u pravu. — J. Wagner: Pripada li iz zadruga izudatoj ženskoj glavi zakonsko nasliedno pravo na onaj dio bivšega zadružnoga imetka, koji je pri diobi dopao njezinom otcu kao samovlastništvo? — Dr. J. Hoholač: Office national du commerce exterieur. — Socijalni položaj radničkoga stališa u Engleskoj. — Dr. S. Posilović: Utopije socijalističke skupne proizvodnje. — Dr. J. Strohal: Živko Milosavljević: Rimsko privatno pravo. Knjiga I. Beograd 1899.

Adámek Karel: Živnostensko-politická činnost sněmu král. Českého v letech 1898-1900. (Politická knih. 11.) K 2'40.

Čelakovský Jaromír: Povšechné české dějiny práv. Seš. 1. až 8. II. vyd. v. 8° po K —'90.

Fiedler František: Zemědělská politika. Svazek 1. (1899). Str. 320, K 5'60. Svazek 2. (1899). Str. 242, v. 8°, K 4'40.

Fiedler Karel: Dvě úvahy k novému řízení soudnimu. v. 8. 60 str., K —'90.

Grégr. Ant. Jul., Kronika politických a kulturních událostí v r. 1899. m. 8°, 120 s., K 2'—.

Hartmann Ant.: Exekuční řád ze dne 27. kv. 1896 č. 79. ř. z. část III. (Sbírka rak. zák. II.) 8°, 353 str., K 6'36.

Havlíček-Borovský Karel: Politické spisy. Pořádá Zdeněk V. Tobolka. Sešity 1. až 11. v. 8°, po K —'32.

Henner Kamil: Různiti překážky manželské na veřejné a soukromé není kanonické (1899). Str. 155, K 3'60.

Joklík Fr.-Hubka Ant.: Vládní předlohy jazykové. Vládní předl. o krajských vládách. (Knih. Samostatnosti III.) v. 8°, 89 str., K —'90.

Kadlec Karel: K »Slovu o zádruze«. Kritická úvaha o nové theorii J. Peiskera. v. 8°, 47 str., K 1.—.

Kalousek Josef: O státním právé českém. (Přednášk. knih. č. 9.) m. 8, 44 str., K —'48.

Krása Josef, Soustavný přehled poplatků převodních dle císař. nař. ze dne 16. srpna 1899. č. 658. ř. z. Formát plakátu, K —'50.

Kříž H.: Stát a církev. 8°, str. 22. (1899), K —'20.

Mackay John Henry: Anarchisté. Kulturní obrazy z 19. stol. (Vzděl. biblioth.), K 3'20.

Ott Emil: Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního. Díl II. Řízení v I. instanci. (1899), str. 321, K 2'40.

Podlipný J.: Sbíрка zákonů, řádů, řízení, privilegií a listin, týkajících se státn. práva král. českého, jakož i platné ústavy. Část' III. m. 8°, 144 str., K 1'60.

Prasek Vincenc: Organizace práv Magdeburských na severní Moravě a Rakouském Slezsku. v. 8°, 310 str., K 7.—.

Pražák Jiří: Rakouské právo ústavní. Část IV. Ustava mobnářství celkového. v. 8°, 204 str., K 7.—.

Pražák Jiří: Zákony z oboru ústavy říše rakousko-uhnrské, v. 8°, 204 str., K 2'80.

Randa ryt. Antonín: Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém. V. vyd. v. 8°, K 6.—.

Sládeček Josef: Nové rakouské patentní právo. Srovn. studie. v. 8°, 238 str., K 4.—.

Sládeček Josef: Tiskové právo trestní a policejní. Srovnávací studie. v. 8°, 422 str., K 6.—.

Vorel Jan: Sociální politika obcí, seš. 1 a 2. (Vzdělav. dělnická čítárna. I. č. 1. 2.), v 8°, po K —'20.

Worel Josef Oskar: Soustavný přehled literatury a judikatury české, nových justičních zákonů se týkající, do konce r. 1899 vydaně. v 8°, 102 str., K 1'40.

Razne vesti.

V Ljubljani, 15. decembra 1900.

— (Osobne vesti.) Imenovani so: deželnosodnim svetnikom in predstojnikom okr. sodišča okr. sodnik Fr. Garzarolli pl. Thurnlack v Kamniku; okrajnim sodnikom sodni pristav dr. K. Ahazhizh v Sežani za Bovec; sodnimi pristavi dr. M. Škerlj za Mokronog in dr. M. Dolenc za Novo mesto. — Premeščena sta: okr. sodnik J. Guzelj iz Cerknega v Komen in okr. sodnik V. vit. Fröhlich pl. Fröhlichsthal iz Bovca v Kanal. — Odvetniško pisarno je otvoril dr. F. Eger v Ljubljani.

— (Iz kronike društva »Pravnika«.) Dne 1. in 2. t. m. se je v Ljubljani slovesno praznovala stoletnica rojstva dra. Franceta Prešerna.

Vsled sklepa odborovega z dné 27. pr. m. se je društvo »Pravnik« udeležilo po deputaciji vseh slavnostnih shodov.

— (V notarsko zbornico v Ljubljani) so bili dne 18. pr. m. izvoljeni: dr. R. Bežek (namesto pok. M. Pirnata) za člana, G. Omahen in E. Orožen za namestnika na novo. Drugi funkcionarji so bili (razun namestnika A. Šlambergerja) zopet izvoljeni.

— (Kolkovanje varuških vlog.) C. kr. finančno ministerstvo je na vprašanje odgovorilo, da določba v zadnjem stavku tar. t. 83, *lit. A*, prist. zak. glede kolkovanja istotam označenih računov in računskih prilog ne more veljati tudi za vloge in zapisnike, da je zatorej vloge, s katerimi se varuški ali skrbniški računi predlagajo za oblastven pregled, nadalje zapisnike, ki se napravljajo namesto takih vlog — če ni pravice revnih — kolkovati, kakor je predpisano za vloge, odnosno zapisnike. Pač pa so po tar. t. 80, *lit. a*, prist. zak. prosti pristojbine sodni zapisniki, ki se napravljajo o napominanih računih z varuhom ali skrbnikom, ako se nanašajo le na pregled računov.

— (Statistika odvetnikov in odvetniških kandidatov.) Po statističnih podatkih c. kr. justičnega ministrstva je bilo začetkom leta 1900 v 24erih odvetniških zbornicah 4210 članov. Od lani se je povečalo število odvetnikov za 115. Poprečno pride na vsakih 5676 prebivalcev jeden odvetnik. V posameznih mestih je poprečno število veliko manjše, na Dunaju nad polovico; tu pride namreč na vsakih 2525 prebivalcev jeden odvetnik. 2583 odvetnikov je nastanjenih ob sodnih dvorih in 1512 odvetnikov po drugih krajih. V letu 1899 je bilo vpisanih v imenik 225 odvetnikov in 16 se jih je preselilo iz drugih zborničnih okolišev; 64 odvetnikov je umrlo, 41 se jih je odvetništvu odpovedalo, 2 sta bila iz imenika izbrisana in 19 odvetnikov je popustilo odvetništvo iz družih vzrokov. Od skupnega števila odvetnikov se jih nahaja v zborničnem okolišu Dunaja 1080, Linca 88, Solnograda 27, Prage 1111, Brna 362, Tropave 79, Gradca 174, Celovca 35, Ljubljane 34, Inomosta 46, Bocna 41, Rovereta 24, Tridenta 41, Feldkircha 19, Trsta 120, Gorice 27, Krakova 259, Lvova 347, Przemysla 68, Sambora 50, Črnovic 99, Zadra 27, Dubrovnika 16 in Spljeta 36 odvetnikov. 208 odvetnikov je bilo imenovanih pred 1869. letom; trije so bili imenovani 1848. l., jeden 1844. in najstarejši 1841. l. Od 1869. do 1880. leta je bilo vpisanih v odvetniški imenik 907 odvetnikov, a največ, namreč 3303 vpisov je bilo v zadnjih dvajsetih letih. — Odvetniških kandidatov je bilo na koncu 1899. l. v vseh 24erih zborničnih okoliših skupaj 1443, torej 86 manj kakor 1898. l. Izmed teh je bilo nameščenih 1094 ob sodnih dvorih in 349 po drugih krajih; 125 jih je imelo sedemletno odvetniško prakso in 772 enoletno sodno prakso, 79 pa jih je prestalo z vspehom odvetniško skušnjo. Razdelitev po okoliših je bila sledeča: Dunaj 323, Linc 28, Solnograd 11, Praga 358, Brno 69, Tropava 13, Gradec 52, Celovec 4, Ljubljana 11, Inomost 17, Bocen 12, Rovereto 9, Trident 14, Feldkirch 3, Trst 37, Gorica 7, Krakov 128, Lvov 207, Przemysl 53, Sambor 34, Črnovice 41, Zadar 3, Dubrovnik 4 in Spljet 5 odvetniških kandidatov.

Vabilo na naročbo in sodelovanje.

»Slovenski Pravniki« je dovršil svoje XVI. leto. Izpolnil je to, kar se sploh izpolniti dá v naših razmerah. Če se te vpoštevajo, zlasti, če se pomisli, da naše strokovno glasilo ne more računati na nabroj sotrudnikov, tedaj moramo vendar-le zadovoljni biti s tem, kar nam je »Slovenski Pravniki« tudi v tem letu nudil, in se veseliti napredka, ki ga je doslej brezdvajbeno pokazal. Hvala gre za to vsem gospodom, ki so v večji in manjši meri pomagali uredništvu z doneski, bodisi v slovenskem ali hrvatskem jeziku.

Tudi v bodočem letu bo »Slovenski Pravniki« vrejevan po programu sličnih strokovnih mesečnikov, samo da se bo oziral posebno rad tudi na sodno medicino in pa narodno-gospodarsko znanstvo, ker je to potrebno in prija marsikateremu naročniku. Poljá je torej veliko, zato pa tudi pričakujemo, da se zastavijo poleg starih peres tudi nova v dokaz napredujočega znanstvenega teženja domačih pravnikov! Osobito prosimo, da bi gospoda pravniki vsako zanimivejšo rešitev praktičnih slučajev naznanjali uredništvu, ker le tako bo list ustrezal željam praktikov samih.

Naročnino za »Slovenski Pravniki« moramo, žal, nekoliko zvišati, kar so tiskarski stroški znatno preskočili. List bode odslej stal za vse leto 10 kron, a za pol leta 5 kron. Člani našega društva, ki (izven Ljubljane) plačajo itak 10 kron letnine, dobé ga brezplačno. Upamo, da nam neznatni potrebni povišek naročnine ne odvrne nobenega dosedanjega naročnika, marveč da se poleg starih oglasi naročnikov in društvenikov mnogo novih, kakor treba za uspešni obstoj »Slov. Pravnika«.

Rokopisi naj se pošiljajo uredništvu »Slovenskega Pravnika« v Ljubljani (Gospodske ulice št. 17), naročnina in društvenina pa upravništvu »Slovenskega Pravnika« v Ljubljani (Gospodske ulice št. 4).

V Ljubljani, decembra meseca 1900.

Odbor društva „Pravnika“.

